

Nuorison Lomakirjasto

N:o 4

Hannes Salovaara

NUORI
KOTISEUTU-
TUTKIJA

Kustannusosakeyhtiö

Kirja

HELSINKI

NUORI KOTISEUTU- TUTKIJA

KIRJOTTANUT

HANNES SALOVAARA

HELSINKI
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ KIRJA

HELSINGISSÄ 1914
OSAKEYHTIÖ LITTERA AKTIEBOLAG

Alkulause.

Kirjanen on lähinnä tarkotettu kiinnittämään koulujemme yläluokkalaisten harrastusta kotiseutututkimusliikkeeseen ja heidän ensimmäiseksi kotiseutuoppaakseen. Kotiseutututkimustyön laajempi selostaminen ja seikkaperäisten neuvojen antaminen sen eri aloilla ei tietenkään mahdu näin pienen kirjасыn puitteisiin. Siksi olenkin rajottunut viittaamaan vain niihin puoliin, jotka olen katsonut koulunuorison harrastuksille ja voimille sopivimmiksi.

Useimmat asialliset tiedot ja neuvot olen poiminut kotiseutututkimusta käsittelevästä kirjallisuudesta: Kotiseutulehdestä, eri kysely- ja ohjelehtisistä y. m. Sukututkimusta koskevan selostuksen olen lyhentänyt O. Kankaanrannan Kotiseudussa v. 1911 julkaisemasta kirjoituksesta, ja kotiseutututkimuksen meikäläisiä vaiheita selostaessani olen käyttänyt lähteenäni toht. A. M. Tallgrenin kirjasta „Suomen Kotiseutututkimus“.

Turussa lokakuun 27 p. 1913.

Tekijä.

Kotiseutu ja kotiseutututkimus.

„Minä olin nuori, minä olen vanha
Sinä olet samankaltainen;
Misä ovat ukkot, misä ovat akkat
Pojat parhat pijaiset?

Vanhat ovat kaikki vanhudesta
Kuollon kautta korjatut;
Pojat ovat äijät, piikat ovat ämmät
Kaikki toisiin kääntynyt.

Tultuani taloon, mentyäni majaan
En tunne enän isäntä;
Kusa ovat kirjat, kusa ovat käskyt?
Joita kaikki kuultelit.

Isä makapi nyt juovuksisa
Pojat krouviin karanneet
Äiti toru tuolla laiskaa Liisaa
Kaikki pahaan paatuneet.

Korjat kellot, korkiat kallot!
 Poikain piiput pulskiat!
 Kiiltäiset käädyt, kiiltävät kampak!
 Piijolle pieksut punaiset!

Talonpoika tahtoo herra olla,
 Trenki samaa toivottaa,
 Äiti aiko aina frouan elä
 Sepä piikaa paisuttaa.

Mikä ollee mieli, mikä olle maali
 Turhain tapain toimelle?
 Missä ovat miehet, missä ovat muijat
 Vanhat virjät muinaiset?

Kavaluden kansa kopeutta
 Nähdän nyttä kaikisa;
 Vanhin vasta synnin syytä
 Nuorten turhut tavoisa."

Noin valittaa aikojen ja tapojen huononemista v. 1824 painetussa ankkiveisussa Kaarle Simonpoika Pöytyältä (Pöytyän kirkkoherra K. Helenius). Me nuoret tuskin näemme uusia oloja noin synkän värisinä. Meidän mielestämme maailma sentään edistyy, olot paranevat suurin piirtein katsottuina. Mutta siinä olemme Kaarle Simonpojan kanssa yhtä mieltä, että paljo on „toisiin kääntynyt“, paljo on nyt toisellaista kuin ennen.

Toisellaisia olot, toisellaisia ihmiset. Eikä vain ihmiset, vaan luontokin on suuresti muuttunut. Missä pari miespolvea sitten oli perkkamatonta maata, siinä nyt tasainen viljavainio, missä silloin metsot ja teiret keväisiä kisojaan pitivät ihmisilmän näkemättä, siellä nyt asuttu seutu. Niittyjä on noussut veden alta, soita kuivattu, vuoria porattu. Moni rakennus on tuhaksi muuttunut tai hajotettu, uusia niiden sijaan rakennettu, erilaisia kuin entiset. Ja niin mielellään koettaa luoda itselleen kuvan noista entisistä ajoista, isoisän ja -äidin nuoruusvuosista ja heidän vanheimpansa elämästä. Miltä silloin näytti kotikulma, mitä silloiset ihmiset tiesivät ja tunsivat, mitä harrastuksia silloin oli, kun ei ollut sanomalehtiä, ei kulkenut posti joka kylään, ei tietty puolueista eikä vaaleista, kun lääkkeet otettiin luonnosta eikä apteekeista, kun kaikki oli niin peräti toisellaista kuin meidän päivinämme? On kuin avautuisi uusi ovi kotoisessa talossa, on kuin pääsisimme huoneeseen, jonka olemassaolosta meillä ei ennen ollut aavistustakaan, kun kotiseutumme entisistä oloista kuulimme vanhojen puhuvan, kertoivat he sitte omia näkemiään ja kokemiaan tai kuulemiansa tarinoita. Sen ajan ihmisten keskuudessa elivät tontut ja menninkäiset, haltijat ottivat osaa heidän toimiinsa, peikot pelottelivat metsänkulkijoita. Nyt ovat nuo kaikki jo sukupuuttoon kuolleet, me sähkön ja höyryn lapset emme ole niitä.

koskaan nähneet. Ja toinen toisensa perästä kuolevat ennen pitkää ne henkilötkin, jotka vielä muistavat kotipitäjänsä aikaisempia oloja. Kuolevat ja mukanaan vievät hautaan muistonsa, tietonsa, tarunsa, tonttunsa ja haltijansa. Niin häviää ikiajoiksi palasia toistensa jälkeen kotiseutumme muinaisuudesta, esivanhempiemme elämästä, niin hautautuu vuosi vuodelta tämän kansan historiaa aivan arvaamattomia määriä.

Ja kerran tulee meistä vanhuksia. Kehityksen pyörä on edelleen kulkuansa kulkenut ja jälkensä jättänyt: mikä nyt on uutta, on silloin vanhaa, mikä meistä tuntuu pysyvältä, on silloin menneisyyden muistoa vain. Ja kummeksuen kuuntelevat silloin lapset kertomuksia meidän nuoruutemme vuosilta: millaisia olivat ihmiset, millaista elämä, millaista luonto. Ehkä meidän laulumme jo parin miespolven perästä tuntuvat yhtä hullunkurisilta kuin äskenmainittu Kaarle Simonpojan arkkiveisu meistä tuntuu, ehkä moni meidän käsityksemme ja vakaumuksemme silloin kulkee taika-uskon nimellä. Ja miltähän näyttäne silloin se seutu, jossa olemme syntyneet ja kasvaneet ja jonka nyt niin hyvin tunnemme? Se ainakin on varmaa, että se on suuresti muuttunut. Sillä mehän olemme juuri sen ajan lapsia, jolloin kaikki niin nopeasti muuttuu.

Luulen, että jokainen lähinnä ajattelee omia kotiseutujaan Maamme-laulun ensi säikeitä lau-

laessaan. Vaikeatahan on aivan samallaisin tuntein ajatella koko maata, suurin on aina kiintymys siihen seutuun, missä on kasvanut, missä nuoruutensa kauneimmat kesät viettänyt, missä mäet laskenut, metsät kierrellyt. Ja siinä suhteessa on maalaisväestö kaupunkilaisiin verrattuna onnellisemmassa asemassa, että se voi ikäänkuin syvemmin juurtua kotoiseen maaperään. Jo pienestä pitäin tuntee maalla syntynyt ja maalla kasvanut olevansa yhtä kotiseutunsa luonnon ja kotiseutunsa väestön kanssa, ja harvoin tuo tunne myöhemminkään tykkänään häipyy, vaikka kyseessä oleva henkilö olisi kaupunkilaiseksi muuttunut. Kaupungin lapsella nuo kotiseutuun liittävät siteet ovat useimmiten höllemät. Mutta hänellekin on toki kotikaupungin nimellä kauniimpi sointu kuin vieraan kaupungin, sen elämä ja riennot sydäntä lähempinä.

Suurin osa koulunuorisosta saa kesänsä viettää maaseudulla ja saa näin ikäänkuin toisen kotiseudun kesäkotinsa ympäristöstä. Eikö totta: tuskin on vesi missään niin kuultavaa, nurmet niin kukkaisia, metsässä niin kutsuva humina kuin siellä, missä useimmat kesänsä on viettänyt? Ja ennen pitkää tuntee olevansa kiintynyt seudun väestöönkin, vieraista ihmisistä on tullut omaisia, sikäläiset harrastukset omiksi muuttuneet.

Joka ei tuota kotiutumisen tunnetta ole koke-

nut, hän ei vielä tiedä, miten kaunis kesä oikeastaan on ja miten paljon se ihmiselle voi antaa.

Paikkakunnilla, missä asuu pirteätä ja henkisesti valveutunutta nuorisoa ja missä sen vuoksi edistysseuratkin ovat elinvoimaisia, on varttuneempi koulunuoriso näissä puuhissa useimmiten ikäänkuin itseoikeutettua eturivin väkeä. Siksi voikin se suuresti vaikuttaa kotiseutunsa harrastusten suuntaan ja ilmenemismuotoihin.

Viime vuosina on muuan tavallaan uusi liike saanut huomattavan aseman maamme henkisten rientojen joukossa: *kotiseutututkimus*. Pääkaupungin tieteelliset yhdistykset, maalaisedistysseurat ja yksityiset henkilöt eri ikä- ja yhteiskuntaluokista ovat tuossa liikkeessä löytäneet lempiharrastuksensa ja samalla keinon arvokkaalla tavalla tehdä työtä kotiseutunsa hyväksi. On siis varsin luonnollista, että maamme koulusivistystä nauttiva nuoriso ei tahdo jäädä vieraaksi tälle liikkeelle, josta jo on tullut huomattava tekijä maamme sivistyselämässä.

Kotiseutututkimuksen tehtävänä on pelastaa ainaiseen unhotukseen häviämästä ne muistot, jotka vielä ovat jällellä kotiseudun menneisyydestä, ottaa selville ja tehdä tunnetuksi sen nykyiset olot, näin saatujen kokemusten ja kotiseudun monipuolisen tuntemuksen perustalla helpottaa tarvittavien parannusten aikaansaamista oleviin oloihin ja samalla säilyttää kotiseudusta parempi

ja täydellisempi kuva tuleville sukupolville kuin meillä on menneistä ajoista. Kotiseudun menneisyyden muistojen pelastaminen ja nykyisyyden selostaminen sen tulevaisuutta varten — siinä lyhyesti lausuttuna kotiseutututkimustyön tarkoitus.

Paikallisessa kotiseutututkimustyössä on siis huomioon otettava: 1) kotiseudun luonto: vedet, vuoret, maaperä, ilmasto, eläimistö, kasvisto, luonnon merkillisyydet y. m. s., 2) sen menneisyyden muistot: esihistorialliset ja historialliset muistomerkit, vanhat kartat, asiakirjat j. n. e., 3) kotiseudun kansa, sen elämä ja tavat pyhä- ja arkioloissa, ennen ja nyt, sen sukuhistoria, merkkihenkilöt, sen taitat ja tarinat, laulut, leikit ja sananlaskut. Kotiseutututkijan tulee osaltaan vaikuttaa, että kotiseudun kansa oppii arvossa pitämään muinaisia muistojaan ja suojelemaan seudun nykyisiä merkillisyyksiä, kuuluvat ne sitte elolliseen tai elottomaan luontoon.

Kaikkeen tuohon ei riitä yhden henkilön kyky, aika eikä harrastuspiirikään. Siksipä juuri tarvitaan tähän työhön tekijöitä paljon, ja jokainen ottakoon oman alansa, joka häntä eniten viehättää. Näin syntyy useiden yhteistyöstä ehyt kuva kotiseudun entisyydestä ja nykyisyydestä. Mutta suuriarvoinen on yksityisen henkilön kotipaikallaan tekemä työ silloinkin, kun hän on ainoa työntekijä paikkakunnallaan. Tulokset riipuvat siitä, millä lämmöllä ja kiintymyksellä työ-

hön ryhtyy. Tuon työn arvon käsittää paraiten, kun muistaa, että melkein kaikki kotiseututyön kautta saavutetut tiedot olisivat muutaman vuoden perästä ainiaaksi hävinneet. Niin on hävinnyt tuhansia tietoja, niin on niitä edelleen häviävä, mutta pelastettakoon edes se, mitä nyt pelastettavissa on!

Paitsi sitä huvia ja tyydytystä, minkä kotiseututyö harrastajilleen tuottaa, paitsi sitä kiintymystä, millä se liittää väestön ympäristöönsä, paitsi sitä virinnyttä harrastusta aatteellisiin toimiin, jota se herättää, on sillä usein laajakantoinen tieteellinenkin merkitys. Miten paljon rikastuisikaan historiamme tärkeistä tapauksista, niiden syistä ja seurauksista, jos asiapapereita säilytettäisiin ja tarkkamunistien vanhusten kertomuksia kerättäisiin! Moni kansanmies on eläissään tehnyt paljon arvokkaita muistiinpanoja kotipitäjänsä tärkeimmistä vaiheista, ja kun tekijä on kuollut, ovat muistiinpanot muka arvottomana romutavarana poltetut. Mitä arvaamattomia rikkauksia voisi kansanrunoutemme ja sivistyshistoriamme saavuttaa, jos laulut, loitsut, sananlaskut, taitat ja paikallistarinat merkittäisiin muistiin, ennenkun ne ainiaaksi unohtuvat! Sama koskee muitakin tieteitä: kotimainen maantieteemme rikastuisi koottujen havaintojen ja kerättyjen paikannimien tuottamalla tuloksilla, kasvi- ja eläintieteemme kaipaa paljon täydennyksiä

kotoisista oloista. Ilmatiedettä ovat oppimattomat kansan miehetkin voineet edistää havainnoiltaan, miksei sitte varttunut koulunuoriso!

Siispä olisikin maamme lukuisien koulujen yläluokkien nuorison otettava kotiseutututkimus loma-aikojensa mieliharrastukseksi ja annettava tälle työlle virikettä kunkin kotiseudullaan. Sillä tämä työ antaa erikoisesti koululaisille paljo enemmän kuin he työlle. Siinä saa tuleva tiedemies ottaa ensi askeleensa omintakeisessa tutkimustyössä, siinä on käytännön mies yhtä tarpeellinen kuin tiedemieskin. Sillä kotiseutututkimuksen tieteellinenkään puoli ei ole kamaritiedettä vaan palanen todellista elämää. Siinä työssä voi jokainen valita oman osuutensa harrastuspiirinsä mukaan, sillä mitkään harrastukset eivät ole tälle työlle vieraita. Ja samalla aukeaa siinä laajat mahdollisuudet eri yhteiskuntakerrosten keskiseen yhteistyöhön, sivistynyt nuoriso estyy vieraantumasta siitä kansasta, jonka keskuudesta se on lähtenyt ja jonka keskuudessa se ehkä tulevaisuudessa tulee toimimaan. Eikä voi sanoa, että se yhteistyö olisi keinotekoista ja haettava, jonka juuret ovat yhteisessä kotiseudussa, omassa kotoisessa maakamarassa.

Ja ennen kaikkea: *kotiseutututkimus antaa koulunuorison loma-ajoille huvin ja sisällön, jonka arvon ymmärtää vasta sitte, kun siihen työhön on ryhtynyt.*

Seuraavassa viitataan yksityiskohtaisemmin niihin kotiseutututkimuksen eri puoliin, jotka parhaiten soveltuvat koululaisille. Koska he ovat tilaisuudessa miltei yksinomaan vain loma-aikoi-
naan tällaista työtä tekemään, esitetään asiat sitä näkökohtaa silmällä pitäen. Tietenkään ei voi kaikkia kotiseututyö-aloja edes ohimennen mainita, siksi monipuolista ja paikkakunnallisista oloista riippuvaa tämä työ on. Suuntaviivat toivottavasti seuraavasta käyvät selville. Ja sitte kyllä työ tekijäänsä neuvoo.

Maan- ja ilmatieteellinen kotiseutututkimus.

Maantieteellisistä ilmiöistä huvitettu koulu-
nuoriso saa epäilemättä kesänsä erinomaisen haus-
kaksi soveltamalla harrastuksensa kotiseudun
maantieteeseen. Tällöin on parasta ottaa joku mää-
rätty alue tarkastelun ja selvittelyn alaiseksi, mää-
ritellä selvästi alueen rajat ja piirtää kartta siitä.
Varovaisinta tietysti on, ettei ota liian suurta
aluetta, sillä pienen alueen tarkka selvitys on ar-
vokas ja opettaa oikean työtavan tekijälleen, suu-
remman alueen epätarkka selvitys voi olla aivan
arvoton. Ja seuraavina kesinähan on ainakin
useimmilla tilaisuus laajentaa tutkimusaluetta sekä
samalla mainita ne mahdolliset muutokset, mitä
edellisenä kesänä tarkastettuun alueeseen on vuo-
den kuluessa tullut. Jolla on kotitalo, hän var-

maankin mielellään ottaa selvitetäväkseen sen maantieteelliset suhteet, piirtää kartan sen maista, merkitsee siihen metsät, vuoret, järvet, joet, lammet, viljelysmaat, suot j. n. e. Kotiseudun vuorten korkeuden mittaamisessa samoin kuin kaikessa tarvittavassa mittaus- ja kartanpiirustustyössä on *Ollilan „Nuori Maanmittari“* hyvä opas (kirjanen kuuluu samaan „Nuorison lomakirjasto“-sarjaan kuin tämäkin kirjanen).

Kaikkien seudun huomattavien maantieteellisten paikkojen kuten esim. *vuorenrotkojen, luolien, hiidenkirnujen, suurten siirtolohkareiden* selitykset ovat arvokasta kotiseutututkimustyötä. Suuruussuhteet olisivat mitattavat, rotkojen ja luolien pituussuunta mainittava. Jos niihin liittyy kertomuksia esim. vanhoilta vainovuosilta, olisi niitäkin selostettava. Samoin löytyykö tai onko niistä löytynyt luusiruja, ryömiikö niistä keväisin käärmeitä. Siirtolohkareihin l. hiidenkiviin niinikään usein liittyy taruja: mitkä heiluvat kirkonkellojen soidessa, mitkä ovat jättiläisen viskaamia j. n. e. — *Kivilouhimoista* mainitaan niiden paikka, milloin niistä kiviä louhittiin, mitä tarkotusta varten, miten suuria olivat suurimmat lohkarit y. m. s. — Kallioilla näkee kivessä toisinaan „*jalan jälkiä*“, jotka kansa kertoo jättiläisen astumiksi silloin kun vuori vielä oli pehmeä. (Oikeastaanhan nämä ovat rapautuneita kohtia kalliossa.) Näiden muoto olisi piirrettävä, paikka

selitettävä, ja mainittava niihin liittyvät tarinat ja kansankäsitykset.

Milloin paikkakunnalla on sattunut *maavieremä*, on nuoren kotiseutututkijan ensi asia selostaa sen paikka, aika, laajuus, seuraukset y. m. s. Samoin *suuret tulvat, rajumyrskyt, metsäpalot, soiden kuivaukset* y. m. seudun luontoa muuttavat tapaukset.

Havainnot ja kertomukset *merenlahtien ja soiden maatumisesta* ovat niinkään muistiin merkittävät. Vanhat ihmiset kertoilevat mielellään muistelmiaan entisistä salmista ja lahdistä, jotka nyt ovat karjalaitumina. Rannasta kaukana olevien vuorten kyljissä on joskus renkaita, joihin kuuluu laivoja ennen vanhaan kiinnisidotun. Peltojen ojissa kasvaa usein meriruohoja, joita arvelaan entisen meren muistoiksi. Kaikki tämän tapaiset tiedot ovat arvokkaita lisiä kotiseudun historiaan ja semmoisina kerättävät ja säilytettävät.

Jolla vaan on valokuvauskone, hän älköön jättäkö sitä käyttämättä kaikessa tämäntapaisessa maantieteellisessä kotiseututyössään. Hyvä kuva selvittää usein enemmän kuin sata sanaa, ja kuvitettuna herättää jonkun paikan selostus lukijasakin monin verroin suuremman mielenkiinnon kuin kuvitta. Pelkkä kuvakokoelma kotiseudun luonnosta on jo sinänsä ilman laajempia selityksiäkin sängen valaiseva. Kuvien takasivulle on kuitenkin vastaisuuden varalle aina merkittävä

musteella paikan nimi, aika jolloin valokuva otettiin ja — jos tarvitaan — lyhyitä selityksiä.

Paikkojen nimiin tulisi kiinnittää erikoista huomiota, onhan useimmiten pienimmilläänkin alueilla oma nimensä, joka milloin kuvaa paikan luontoa, milloin viittaa johonkin tapahtumaan. Selostuksen laatiminen kotiseudun paikkainnimestä onkin helppo ja hauska kesätyö. Jos selostaja tietää, mistä nimi johtuu, mainitsee hän tietysti senkin. Näin tulee selostus paikkakuntalaisillekin mielenkiintoisemmaksi kuin pelkkä nimien luettelo. — Kun tällaiseen nimien keräykseen ryhtyy, niin aivan hämmästyttävää on nimien paljoutta, minkä verrattain pieneltä alalta saa. Harvoin saa yhdeltä ihmiseltä läheskään kaikkia nimiä kuulla, siksi on kyselyä jatkettava. Useihin nimiin liittyy kertomuksia ja taruja, ne ovat myös muistiin merkittävät. Joka ei katso voivansa nimiluetteloaan pienellä kartalla valaista, voi sanoinkin selittää sanottavansa, mutta ainakin merien ja rantojen paikallisnimien selostuksiin olisi hyvä liittää vaikkapa ylimalkainenkin piirros, jossa kaikki nimelliset lahdet, niemet, saaret ja karit olisivat merkittyinä. Ja sellaisen piirtäminen ei tuottane vaikeuksia huonoimmallekaan piirustajalle. — Nimet tulee kirjottaa niinkuin ne paikkakunnan murteella lausutaan.

Toisinaan on koululaisten joukossa innokkaita *kivilajien* keräilijöitä. Keräämällä kokoelman

oman kotipaikkakuntansa kivilajeista he tekevät kotiseutututkimustyötä, josta myöhemmin voi olla arvokkaitakin tuloksia. Ja keräilijälle itselleen on hupaisaa omistaa mahdollisimman täydellinen kivikokoelma kotiseudultaan.

Järvi- ja jokitutkimukset, erikoisesti edelliset, voivat nekin tarjota vaihtelevaa kesätyötä tämän-tapaisesta puuhailusta huvitetulle. Tankkoja ja luotettavia syvyysmittauksia tuskin voi odottaa tällaiseen työhön tottumattomalta, mutta ainakin syvimmät tuntemansa kohdat kotipaikkakunnan vesistä voi kuka hyvänsä mitata ja muistiin merkitä. Samoin matalikot. Varmimmat tulokset saa tyvenellä ilmalla, kun veden pinta on aalloton. Päivittäiset veden lämpöhavainnot ovat niinkään varsin helpot tehdä. Pintaveden lämpö mitataan paraiten laiturin reunasta, syvältä rannalta tai veneestä. Mittaus on sopivinta tehdä klo 11 a. p. jolloin vuorokauden keskilämpö saadaan likipitään. — Lämmön vaihtelut esiintyvät hyvin havainnollisina, jos esittää ne ruutuisella paperilla, jossa kutakin päivää kohti on oma lämpöasteensa. Mittauksia on tehtävä säännöllisesti mahdollisimman pitkän ajan kuluessa, jotta niillä olisi arvoa.

Yleiseen käytetyt helppohintaiset lämpömittarit ovat harvoin täysin luotettavia. Siksi on varmintä koettaa, missä on oikea o-piste painamalla lämpömittarin sulavaan lumeen. Jos o-piste tällöin osottautuu olevan esim. 1° ylempänä kuin

asteikossa on merkitty, on asteikon osottamista lämpöasteista aina vähennettävä 1^0 ; jos oikea opiste on 1^0 alempana kuin asteikossa, on mittarin näyttämään lämpö määrään lisättävä 1^0 .

Ilman lämpöä voi samalla tarkastaa pitemmän ajan kuluessa. Tällöin on lämpömittari ripustettava rakennuksen pohjoispuoleiselle ulkoseinälle ja havainnot tehtävät mieluummin kolmasti päivässä: kello 7 aamulla, 2 päivällä ja 9 illalla.

Hallan tuhoista on tärkeätä tehdä havaintoja ja merkitä ne muistiin. Lähinnä olisi silloin merkittävä *paikka* (pitäjä, kylä, talo, torppa), *paikan laatu* (korkea, alhainen, vesiperäinen, kuiva), *maanlaatu* (kivi-, hiekka-, savi- multamaa), *paikan lähin ympäristö* (suota, tasankoa, metsää, vuoria, vesistöjä j. n. e.), *aika, ilmasuhteet edellisenä päivänä ja yöllä* (tuuli, pilvisuus, sade, sumu j. n. e.) sekä *hallan tuottamat kasvullisuudessa havaittavat tuhot*. Niille, jotka haluavat tarkkoja havaintoja tehdä, lähettää *Helsingin Meteorologinen keskuslaitos* pyynnöstä havaintokaavakkeita.

Samasta paikasta saa kaavakkeita *ukkoshavaintojen* tekemistä varten. Oheenliitetystä kaavakekortista (siv. 20) käy selville, mitä asioita näiden havaintojen tekijäin on tarkattava. Kunkin ukkon- ilman selostamiseksi on eri kaavake täytettävä. Seikkaperäisempiä ohjeita halullisille antaa meteorologinen keskuslaitos.

N:o _____

_____ kuun _____ p:nä 19 _____

Kalevantulia. Salamoita jyrinättä k:lo _____ sta _____ ssä

Jyrinää ja salamaa k:lo _____ stä _____ ssä

Jyrinää salamatta k:lo _____ stä _____ k:lo _____ ään

Sadetta k:lo _____ stä _____ k:lo _____ ään _____

Rakeita k:lo _____ stä _____ k:lo _____ ään _____

Jyrinää ja salamaa k:lo _____ ään _____ ssä

Kalevantulia. Salamoita jyrinättä k:lo _____ ään _____ ssä

Ukkonen } _____ sta meni _____ ään

nousi } _____ stä meni sivu _____ ssä _____ ään

Tuulen suunta ja voima	}	ennen _____ ukkosen _____ ukkosen _____
		ukkosta _____ ajalla _____ jälkeen _____

Muistutuksia.

HUOM.! Kellonlyönnit ovat ilmoitetut _____ ajassa

Havainnon tekijän nimi _____

Nuori kotiseutututkija pitää luonnollisesti myös päiväkirjaa toimistaan. Siihen merkitsee hän kaikki tärkeimmät tapaukset, havainnot ja löydöt. Luonnontieteen harrastajalle se on monestakin syystä melkein välttämätön. Mutta koska monet luonnontieteelliset ilmiöt käyvät täysin ymmärrettäviksi vasta yhdistämällä ne samaan aikaan tehtyihin säähavaintoihin, tulisi luonnontieteellisessä havaintovihossa joka päivä lyhyesti mainita päivän sääsuhteet: lämpö, tuulensuunta ja -voima, pilvisuus, sateet, salammat, ukkosenjyrinät y. m. s. Hyvä tietysti on muidenkin, ei vain luonnontieteilijäin päivittäin tehdä tällaisia säähavaintoja. Vaivaahan ei niistä ole juuri sanottavasti. Kesäisin ja syksyisin liittyisi niihin havainnot meren, järven, joen tai lammen jääpeitteen muutoksista, jos niihin vaan on tilaisuutta.

Myöhemmässä elämässä tuottaa tämän tapainen nuoruusvuosien säähavaintojen teko huvia ja hyötyä, silmä kun harjaantuu huomaamaan paljo semmoista, mikä muuten jäisi huomaamatta. Ja kesän lopussa on sangen hauska esim. laskea kesän kirkkaat, pilviset ja sateiset päivät. Monet rahvaan miehetkin pitävät vain huvikseen „kirjaa ilmoista“.

Jokainen, joka vähänkin on maalaisväestön parissa elänyt, on pannut merkille yleisen tavan ennustella ilmoja. Sääsuhteistahan maamies on suuresti riippuvainen, samoin kalastaja. Siksi pä

erikoisesti juuri he koettavat niistä mahdollisimman hyvissä ajoin tietoa saada. Heillä on omat merkkinsä, „jotka eivät koskaan petä“, heillä on ilmoista sananparsia, jotka „ovat varmat kuin almanakka“. Milloin ennustellaan kaunista ilmaa aamuisesta ruskopilvestä, milloin sittiäisen lennosta, kuka tietää sateen tulevan „Noan arkin“ asennosta, kuka sitä sikansa toimista päättelee. Syksystä ja talvesta, keväästä ja kesästä on kansalla omat ennustuksensa, vuodentulonsakin se „merkeistään“ arvailee. Jotkut noista merkeistä ovat harhaluuloja, toiset jonkun tarkan havainnontekijän oikeita huomioita, kolmannet — ja useimmat — vuossataisten kokemusten tuloksia, jotka perintötietona ovat polvesta polveen kulkeutuneet. Kaikki ne merkitsee kotiseutututkija muistiin ja saatuaan niitä useampia ryhmittää ne otsakkeiden semmoisten alle kuin esim. „*kaunista ilmaa tietää*“, „*sadetta tietää*“, „*hyvää vuodentuloa tietää*“ j. n. e. Samantapaisista merkeistä ennustellaan muitakin tulevia asioita kuin sääsuhteita: sotia, tautia, kuolemaa, tulipaloa j. n. e. Kaikki ne ovat kansan käsitystä kuvaavina muistiin merkittävät. Eniten saa tuollaisia „merkkejä“ kuulla suorastaan kyselemällä vanhoilta ihmisiltä, mistä kaikista merkeistä voi päättää sateen pian tulevaksi, mistä poudan jatkuvaksi j. n. e.

Hauskaa on niinikään panna muistiin *kansan „tähtitieteellisiä“ käsityksiä* sekä paikkakunnalla

käytettyjä *tähtien* ja *tähtiryhmien nimiä*. Monel-
laisia nimityksiä saa tähtikirkkaana iltana kuulla
taivaan tähdistä: siellä Aaronin sauva ja Ämmän-
rukki, puhumattakaan Seulasista, Väinämöisen vii-
katteesta ja Otavasta. Onpa paikotellen otavia
useampiakin: on Suomen, Ruotsin, Ranskan, jopa
Turkin otavat. Ja monesta tähdestä ja tähdis-
töstä on kansalla taas „merkkinsä“: linnunradasta
päätetään talven laatua, pyrstötähdistä sotia ja
muuta merkillisiä tapauksia. Tällaisia tietoja ke-
rätessä on haastateltava niin monta henkilöä kuin
suinkin ja etupäässä vanhemman polven väkeä.
Sillä nuoriso on tuollaiset kuulemansa tiedot taval-
lisesti antanut taikauskona unohtua.

Kasvitieteellinen kotiseutututkimus.

Nuori kasvitieteen harrastaja voi kesäisin
tehdä hupaisaa ja moninaista kotiseututyötä. Esi-
merkiksi mahdollisimman täydellisen luettelon
laatiminen jonkun määrätyn alueen putkilokas-
veista on sangen mielenkiitoinen kesätehtävä. Toi-
nen samantapainen olisi paikkakunnalla harvi-
naisten kasvien löytöpaikkojen muistiin merkitse-
minen. Nämä olisivat selitettävät niin tarkkaan,
että ne myöhemminkin tämän selityksen avulla
voi löytää. Ensimmäisenä vuonna voivat tuollai-
set luettelot koskea ahtaampaa aluetta, mutta jos
asuu useampia kesiä samalla paikkakunnalla, voi

aluetta laajentaa ja entisiä tietoja täydentää uusilla löydöillä. Huomattava vaan on, että *luetteloon tulee ottaa vain täysin varmoja tietoja*, ei esim. sellaisia kasveja, joita muistelee joskus nähneensä. Tai voihan näistäkin mainita, ne ovat hyviä viittauksia, mistä kasvia on syytä etsiä, mutta varmoista tiedoista ovat ne välttämättä erotettavat (esim. liittämällä niihin kysymysmerkin).

N. s. jalojen lehtipuitten (*tammen, lehmuksen, vaahteran, jalavan, saarnen, metsäomenapuun ja pähkinäpensaan*) leveneminen viljelemättöminä maassamme kaipaa vielä paljon selvittämistä. Toistaiseksi ei ole voitu tarkoin määritellä niiden levenemisrajoja, ei liioin niiden runsautta maamme eri osissa. Ennen oli moni niistä paljo laajemmalle levinnyt kuin nyt. Niiden nykyisestä levenemisestä voi kuka hyvänsä antaa kotiseudultaan arvokkaita tietoja — eihän siinä edes sanottavia kasviopillisiä tietoja tarvita. Tällöin olisi kuhunkin puulajiin nähden mahdollisimman tarkkaan selostettava sen *kasvupaikka* (pitäjä, kylä, talo), *kasvupaikan laatu* (kivinen, kostea, kuiva, savinen, kalkkinen j. n. e.), *puulajin runsaus kullakin löytöpaikalla*, *puun tai puitten paksuus n. 1½ m. maan pinnasta*, *kukkiiko ja hedelmöikö puu*, *onko se ennen ollut seudulla yleisempi*, *onko sitä kaadettu* (jos on, mitä varten), *onko nuoria taimia lähistöllä*, *suojellaanko puita tai taimia*. Ellei kaikkiin näihin kysymyksiin voi vastata, voi

ainakin useimpiin ja hyvä niinkin. Mutta taas on tarkoin varottava kuulopuheita esittämästä varmoina tietoina. Varminta on itse käydä kullakin paikalla, josta selostuksen kirjottaa. Kustakin eri kasvupaikasta on eri selostus tehtävä.

Kasvifenologisia havaintoja ovat kasvitieteen innostuneet koululaiset paikotellen tehneet ja syksyllä merkinneet havaintonsa koulunsa luonnontieteellisen seuran havaintokirjaan. Tämä onkin varsin suositeltava tapa. Tällaiset havainnot koskevat etupäässä eri kasvien kukkimisen alkua, hedelmäin kypsymistä, heinänteon ja viljan leikkuun alkamista j. n. e. Helsingissä toimiva Suomen Tiedeseura on näitten havaintojen tekijöitä varten painattanut erikoisia vihkosia sekä ohjeita niiden käyttämiseen. Koulujen luonnontieteelliset seurat voisivat esim. opettajansa välityksellä hankkia niitä jäsenilleen.

Useat koululaiset ovat niinikään keräilleet kotiseudullaan kuulemiaan *suomalaisia kasvinimiä* ja näitä julkaisseet milloin Luonnon Ystävässä, milloin Kotiseudussa, milloin oman toverikuntansa sanomalehdessä. Tuollainen kansan nimien keräily onkin sangen hupaisaa kesätyötä. Keräilijä kokoo kasvilaukkuunsa erilaisia kasveja, kyselee kotitalonsa väeltä ja naapureiltakin niiden nimiä ja merkitsee muistikirjaansa kasvin latinalaisen ja paikkakunnalla käytetyn suomalaisen nimen (viimemainitun paikkakunnan murteella).

Samalla tulee kysyä, tiedetäänkö mistä nimi joh-
tuu, sillä usein saa siihenkin kuulla hauskoja seli-
tyksiä. Samoin tulee tiedustella, tunnetaanko kas-
villa olevan parantavia tai myrkyllisiä ominai-
suuksia ja käytetäänkö sitä johonkin erikoiseen
tarkotukseen. Ja tällöin saa kyllä kuulla kerto-
muksia ja selityksiä mitä ihmeellisimmistä lääki-
tystavoista, jotka ovat kylläkin hauskoja muistiin-
kirjotettaviksi. Saa kuulla, mikä on hyvää ajok-
sien lääkettä, mikä vie vatsankivut pois „kuin pais-
katen vaan“, mitä lehmien lääkkeenä käytetään
j. n. e. Mutta yksi seikka on keräilijän aina pi-
dettävä muistissa: hänen on itse *aivan varmasti*
tunnettava ne kasvit, joita hän kyselee. Muussa
tapauksessa hän helposti tulee väärien tietojen le-
vittäjäksi.

Puutarhanhoitoharrastus on kansassamme viime
vuosina ilahuttavasti kasvanut. Marjapensaat ja
omenapuut alkavat olla yleisiä ilmiöitä torppien-
kin ikkunain alla, siellä täällä näkee jo kaali-,
porkkana-, sipuli- y. m. vihannesviljelyksiäkin.
Vieläpä yksinomaan kotien kaunistukseksi viljel-
tävät koristuskasvitkin, jotka ennen olivat vain
„herrasväen ylellisyystavaraa“, käyvät yhä taval-
lisemmiksi rahvaan miehenkin tuvan edustalla.
Siellä missä ennen joku villinä kasvava pietar-
yrtti (*Tanacetum*) tai kannusruoho (*Linaria*) sai
ikkunan edustoja koristaa, siellä nyt jo viljeltynä
helottaa „rinkeplumma“ (*Calendula*) tai „tok-

ruusu" (Althaea). Ja monin paikoin ovat uudet, hienommat kukkalajit työntäneet tieltään nämä „vanhanaikuiset“, sijaan on tullut dahlioita, belliksia, unikkoja j. n. e.

Ja entäs sitte huoneiden ikkunoilla! Balsamit, verenpissarat, muratit, myrtit, hortensiat, geraniumit, ja pelargoniumit siellä toistensa rinnalla antavat väriä ja iloisuutta mataliinkin tupiin. Ja kaikilla on omat hauskat nimityksensä: on „morsiamen kukkanen“, on „vanhapiika“, on „Annan silmä“, pelargonium on tupaan tullessaan suomalaistuttanut nimensä „pilakuljumiksi“ j. n. e. Mikä hauska luettelo tulisikaan noista eri paikkakuntain puutarha- ja koristuskasveista, niiden nimistä ja ominaisuuksista! Mikä sivistyshistoriallinen arvo olisikaan tiedoilla niiden ilmaantumisesta paikkakunnalle, kuka niitä ensin hankki j. n. e.! Hyvin mielellään kertovat kukkien hoitajat kokemuksiaan ja kuulemiaan niistä.

Kasvitieteellinen kotiseutututkimustyö eri puoliseen antaa kesälle sisältöä ja tyydytystä, se avaa silmät paljolle semmoiselle, joka ennen on huomamatta jäänyt, se liittää harjottajansa lujin sittein sekä luontoon että kansaan. Ja kun kesä on kulunut, on talven varaksi kerääntynyt kokemuksia, havaintoja ja muistoja, jotka yhteensommiteltuina voivat tovereissakin herättää asian harrastusta, kun niistä laatii esitelmän tai pirteän aineen tai pienen hupaisan sanomalehtikirjotuksen.

Eläintieteellinen kotiseutututkimus.

Luettelon laatiminen jonkun paikkakunnan luurankoisista eläimistä on paljo vaikeampi tehtävä kuin kasviluettelon laatiminen. Koululaiselle on se suorastaan mahdoton koska hän ei omaa riittävää lajituntemusta. Joskus — tosin harvoissa tapauksissa — voi kuitenkin tulla kysymykseen jonkun luurankoisryhmän esim. *kalojen tai lintujen luettelo*, jos luettelon laatija on taitava kalatai lintutuntija. Helpoimmin voinee saada tietoa paikkakunnan kaloista luotettavien kalastajien avulla. Tällaisetkin tiedot voivat olla hyvin tarpeellisia seikkaperäisemmän tuntemisen saavuttamiseksi kalojemme levenemissuhteista ja yleisyydestä eri vesissä. Tällöin olisi lähinnä tiedusteltava, mitä lajeja missäkin järvessä, joessa tai meren rannikolla saadaan, mitkä ovat yleisiä ja mitkä harvinaisia. Hyvin harvinaisista kaloista olisi mainittava aika, milloin semmoisia on saatu, pyyntikeino ja saaliin suuruus. Lisäksi olisi tiedusteltava, onko ennen saatu kaloja, joita ei enää saada, tiedetäänkö syy loppumiseen, milloin tietävästi viimeinen kala saatiin. Tärkeät olisivat myös ilmotukset istutetuista kaloista, milloin istutettiin, mistä tuotiin, miten paljon tuotiin, miten ne viihtyvät nykyisessä paikassa, mitkä seikat edistävät tai vaikuttavat kalojen lisääntymistä. — Samantapaisia muistiinpanoja olisi ravusta kir-

jotettava: onko paikkakunnalla ennen ollut niitä, vaikka nyt puuttuu, onko ollut rapuruttoa j. n. e.

Lampien ja pienehköjen järvien linnustosta on lintututkijan jokseenkin helppo laatia luettelo. Tässä olisi hyvä erikoisesti mainita, mitkä kahlaajat ja vesilinnut pesivät järvellä, sen rannoilla tai saarilla, mitkä niistä ovat yleisiä, mitkä harvinaisia paikkakunnalla. Jos järven linnuston tuntee tarkalleen, voi pesivien lintuparviin runsauden määrätä luvuissa. Jos ennen on pesinyt lintuja, joita ei enää ole pesivinä tavattu, on siitäkin mainittava. Samoin järvellä syksyisin ja keväisin esiintyvät muuttolinnut mikäli ne tuntee.

Usein löytää nuori luonnontutkija linnunpesiä samoillessaan niityillä, lehdoissa ja metsissä. *Th. Renvallin „Retkeily-Faunan“* mukaan voi varsin helposti määrätä, minkä linnun pesä kulloinkin on silmiin sattunut ja näin laatia luettelon kotiseudulla pesivistä linnuista.

Talvinen lintumaailma on sekin varsin hauska aihe, johon joululomalla tarjoutuu mainio tilaisuus ulkona hiihdellessä. Ja tiedot eri seutujen talvilinnustosta ovat sangen tärkeäarvoiset.

Toisinaan sattuu paikkakunnalle eksymään joku harvinainen, helposti tunnettava lintu. Siitä on tietysti muistiinpanoissa mainittava. Niinikään, milloin jonakin vuonna kotiseudulla esiintyy runsaasti lintuja, joita tavallisesti siellä ei ole. Tuollainen joukottain vaeltava lintu on esim. pähkinä-

hakkinen (*Nucifraga caryocatactes*), jota muutamina syksyinä on suurissa parvissa seuduilla, joilla sitä tavallisissa oloissa ei ole ainoatakaan.

Tässä on kosketeltu kalojen ja lintujen levenemissuhteitten tarkastamista siksi, että useimpain koululaisten eläintieteelliset harrastukset lähinnä rajottuvat niihin, ja nuo eläimet siis lienevät koululaisille paraiten tunnetut. Sillä vielä kerran on tähdennettävä sitä seikkaa, että kotiseutututkimustyössä on annettava varmoja tietoja, että arvottomia ovat ilmoitukset eläimestä, joka „luultavasti oli“ se tai se, joka näytti siltä j. n. e. Mutta mikäli muistakin eläimistä kuin kaloista ja linnuista on varmoja tietoja ja huomioita, ovat ne tietysti yhtä arvokkaita. Semmoisina voisi mainita esim. tiedot hirvistä, ketuista, ilveksistä, susista j. n. e.

Edellä oli puhe kasvifenologisten havaintojen teosta. *Eläinfenologiset havainnot* ovat samantapaisia, kenties vielä huvittavampia. Sellaiset ovat esim. havainnot muuttolintujen tulosta ja lähdöstä, kalojen kutu-ajasta, sammakon kurnuttamisesta (milloin alkaa ja milloin loppuu), kesän ensimmäisten perhosten esiintymisestä y. m. s. Ohjeita eläinfenologisiin havaintoihin on samassa vihossa kuin kasvifenologisiin.

Kansan käyttämien eläinnimien keruutyö on samallaista kuin kasvinimienkin keruu. Linnuilla erikoisesti on eri paikkakunnilla eri nimet, joista saa hyvin hupaisan kokoelman. Vielä hauskem-

maksi tulee tällainen luettelo, jos siihen liittää kansan keksimät sanat lintujen lauluihin. Kotieläinten, etupäässä lehmien ja hevosten nimet olisivat niinikään muistiin merkittävät. Ja niitäkin on mitä kirjavin kokoelma: siellä Mansikit ja Mustikit, Rusinat ja Fiikunat, Patrunessat ja Kreivinnat, onpa siellä historiallisiakin kuuluisuuksia Muhametista alkaen aina Tösseliin (Stössel) ja Kryykeriin (presidentti Krüger) saakka. Olisi siinä nimeä monenlaista, jos joku kotikylänsä navettain ja tallien asujamet luettelisi!

Entäs *eläimiin liittyvät tarut ja kertomukset*? Tai kansan useinkin sangen kummalliset käsitykset monesta eläimestä? Missäpä ei käki syksyllä muutu haukaksi, kirput synny tomusta tai hiekasta! Käärmeistä varsinkin on kansalla omat käsityksensä ja luulonsa, joita olisi kyseltävä. Esim. eri käärmelajit (kyy, tarhakäärme, kuparikäärme, vaskikäärme, vesikäärme, merikäärme, jättiläiskäärme, kuningaskäärme), kertomukset erikoisen suurista käärmeistä, käärmeiden ravinto ja elintavat, asuinpaikat, luolat, käärmeiden käräjät ja kuninkaas, milloin ja miten käärme puree, pidätyssanat, loitsut ja tait — kaikesta tuosta saa kansan suusta kuulla paljo kummallisia, rikkaan mielikuvituksen luomia kertomuksia.

Tai sitte eläimistä saadut ennustukset, jotka milloin koskevat säätä, milloin vuodentuloa, kuolemaa, sotia, häitä ja milloin mitäkin! Koti-

eläinten lääkitystavat, niitä koskevat taiat — kaikki nuo seikat, joista toisessa yhteydessä vielä tulee puhe, liittyvät myös eläintieteilijän harrastuspiiriin. Sillä kaikki ne kuvaavat kotiseudun väestön kokemuksia tai luuloja kotiseudun eläimistöstä. Moni käsitys, moni tapa on ainaiseksi unohtunut, koulusivistys ja kirjatieto työntävät tieltään vanhat tiedot, mutta viime tingassa olisi nyt kerättävä ainakin tähteet siitä, mitä esi-isät luulivat ja tiesivät, kun ei ollut kouluja eikä kirjoja joka miehen saatavissa.

Kotiseudun luonnon ja sen muistomerkkien suojelemisesta.

Kun ihminen vuosituhansia sitten tuli maamme, oli hänen alettava ankara taistelu sen villiä luontoa vastaan, alistettava se tarkoituksilleen sopivaksi. Kivikauden asutuksesta saakka on tuota taistelua jatkunut ihmisen ja luonnon välillä, ja edellinen siinä sukupolvi sukupolvelta yhä enemmän voittajaksi pääsee. Meidän aikamme erikoisesti jättää syviä jälkiä alkuperäiseen luontoon, vaikeata on monin paikoin kuvitellaakaan, miltä seutu on näyttänyt ennen ihmisen ilmestymistä, vaikeata huomata muistomerkkejä luonnon entisyydestä.

Ja kuitenkin jättää luonto sellaisia. Samoin kuin nykyajan ihmiset toisinaan pystyttävät pat-

saita merkkitapausten muistoksi, samoin kuin entisajan ihmisten jälkeenjättämät pikkuesineetkin kertovat vuosisatoja sitten eletyistä oloista, samoin on luonto jättänyt muistomerkkejä ikivanhoilta ajoilta. Suuret siirtolohkareet kertovat ajoista, jolloin mahtava jääpeite niitä kuletti seuduillemme, kallioilla nähtävät hiidenkirnut ovat samojen aikojen todistajia, pieni harvinainen kasvilajikin voi tutkijalle paljon selvittää maamme kasviston entisistä vaiheista.

Mutta vuosi vuodelta muuttaa etenevä viljelys luontoa kaikkialla. Soita kuivataan, metsiä hakataan, koskia perataan, niiden rannoille nousee tehdaslaitoksia, jotka pilaavat virtojen veden ja aiheuttavat muutoksia niiden eläimistöön ja kasvistoon. Metsienkin eläimet vähenevät viljelyksen edetessä, metsien kutistuessa. Niin häviää vähitellen entinen Suomi, neitseellisen koskematon salomaa, jossa luonto eli omaa elämäänsä ihmiskäden häiritsemättä.

On totta: viljelystä ei voi estää vallottamasta yhä uusia aloja vapaalta luonnolta, eikä sitä kukaan järkevä ihminen tahdokaan. Mutta yhtä totta ei ole tuo meihin jo juurtunut käsitys, että ihmisen tulisi aina ja kaikkialla olla luonnon vihollinen, vain lannistaa ja mielensä mukaan sitä muutella. Onhan ihminen toiselta puolen häntä ympäröivän luonnon kasvatti, ja me pohjoismaalaisethan erikoisesti olemme luontomme luomia.

Meidän järvemme, meidän metsämme, meidän rantamme ovat suureksi osaksi meidät kasvattaneet juuri siksi mitä nyt olemme. Ja jo senkin vuoksi tulisi tulevienkin sukupolvien saada nähdä edes palasia siitä luonnosta, joka menneet polvet kasvatti.

Tähän pyrkii luonnonsuojelusaate. Se ei siis tahdo estää sivistyksen voittokulkua, se tietää kyllä, että vapaa koskematon luonto pakostakin joutuu kärsimään kaikissa sivistysmaissa. Mutta se tahtoo pelastaa palan sieltä toisen täältä muistoksi luonnon entisestä tilasta. Se tahtoo vastustaa erikoisesti sitä tarpeetonta ja hyödytöntä hävitystyötä, mihin ihminen luontoon nähden niin usein tekee itsensä syypääksi. Yhä uudistuvat metsänraiskaukset, puutteellisen metsästyslainsäädäntömme turmiolliset seuraukset ja epäkohdat kalastuksen alalla — puhuvathan ne kaikki selvää kieltä ihmisen ajattelemattomasta hävityshalusta.

Liian myöhään ovat monet Euroopan sivistyskansat huomanneet luonnonsuojeluksen merkityksen, nyt on auttamattomasti myöhäistä korjata edellisten sukupolvien laiminlyönti. Meillä on vielä jokseenkin hyvä tilaisuus pelastaa yhtä ja toista seutujemme entisyyttä kuvaavaa.

Mutta olemme me paljon jo ehtineet menettääkin ajattelemattomuudellamme. Liian ahnaan pyydystämisen johdosta on majava hävinnyt eläi-

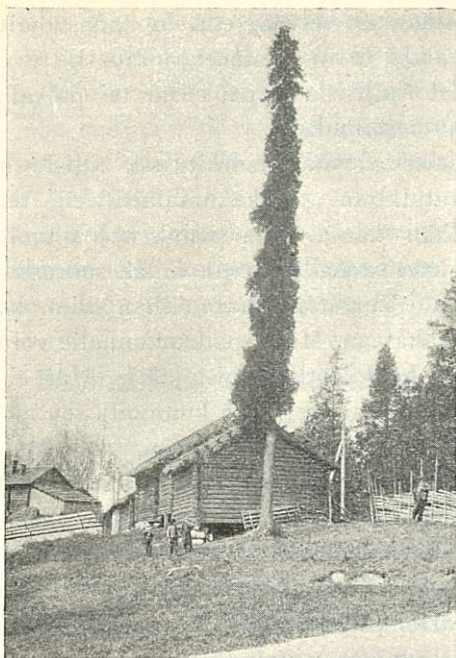
mistöstämme, hirvi toki ajoissa pelastettiin. Majavan kohtalo voi tulla mertemme pehmoisille haahkoillekin, ellei ajoissa ryhdytä entistä tehokkaampiin toimenpiteisiin niiden tulevaisuuden turvaamiseksi. Viljelyksen kannalta asiaa arvoستن on edullista, että karhu on maamme alueelta häviämässä, mutta jollakin rajotetulla saloseudulla rauhotettuna se tuskin viljelystä vahingoittaisikaan. Ja luonnontieteen kannalta on vahinko, että tämäkin komea eläin meiltä sukupuuttoon kuolee.

Kasvistomme tarjoo niinkään esimerkkejä lajien ja merkillisten muotojen häviämisestä. Asikkalassa kasvoi omituinen harmaaleppä (*Alnus incana pinnatipartita*), sen hävittivät liian innokkaat keräilijät. Pirkkalassa kasvoi kuulu kapealiuskainen koivu (*Betula verrucosa bircalensis*), se sai kuolla hoidon puutteesta. Molemmat olivat kasveja, jotka paikkakunnan merkillisyyksinä olisivat sietäneet eloon jäädä. Ahvenanmaalla hävittää rahvas ajattelemattomasti marjakuusta (*Taxus baccata*), jota ei muualla maassamme lainkaan kasva ja joka sielläkin on jo häviämässä. Kauniita kangasvuokkojamme (*Pulsatilla vernalis*) kiskotaan vuosittain juurakkoineen juurineen suuret määrät Helsingin torilla myytäväksi. Kauniita ne kyllä ovat kaupunkilaisen pöydällä, mutta varmaa on myös, että ne ennen pitkää hävitetään monelta paikkakunnalta sukupuuttoon, jos niitä

entiseen tapaan revitään. Sääli vaan kankaidemme sametinpehmoisia kaunistajia!

Tällaisia häviöitä olisi jokaisen kotiseudun ystävän ja ennenkaikkia sivistyneen nuorison koettava estää paikkakunnallaan. Mutta päinvastoin ovat koululaiset joutuneet pahaan huutoon juuri harvinaisten kasvien hävittäjinä. Luullaan, että on erinomaisen kunniakasta omistaa herbariossaan tämä tai tuo harvinaisuus silloinkin, kun se on paikkakunnan ainoa exemplari. Suuri erehdys! Keräilijälle on aivan yhtä kunniakasta, että hän on nähnyt kyseessä olevan kasvin ja tuntee sen. Milloin jotain harvinaista kasvia on useampia yksilöitä, voi niistä löytäjä ottaa pari kappaletta itselleen, mutta ei pidä suinkaan niitä varata mahdollisimman laajalle toveripiirille kuten usein tehdään. Sillä suora rikos, rosvous paikkakuntaa kohtaan on sellaisen kasvilajin hävittäminen. Todellinen luonnonystävä ei siihen koskaan tee itseään syypääksi.

Mutta kotiseudun luonnon suojelus ei saa rajoittua vain tuollaisiin harvinaisuuksiin tai entisajkojen muistomerkkeihin. Sen tulisi estää kaikenlainen tarpeeton luonnonraiskaus. Ennenkaikkea tulisi sen ottaa suojattavakseen kaikki sellaiset paikkakunnan merkillisyydet kuin komeat puumaiset katajat, uljaat kuuset ja tuuhealavaiset männyt asuntojen lähetyvillä, vanhat pihapuut j. n. e. Missä kasvaa joku paikkakunnalla harvi-

Kuva 1. Korkeakuusen torpan kuusi. (Perniö.)

nainen puu tai pensas, joka on vaarassa joutua tuhon omaksi, esim. nuori tammi tai lehmus, siellä on varmintä laittaa pieni aitaus sen suojaksi. Näin säästyisi se karjalta, näin ehkä ihmisetkin kiinnittäisivät huomiota siihen ja sen tapaisiin ilmiöihin. Ja vuosien kuluttua on siitä kasvanut komea puu, kotiseudun kauneus ja suojelejansa ylpeys.

Itsestään on selvää, että luonnonsuojelus käsittää kaikki luonnonesineet, joihin liittyy muis-toja historiallisista tapauksista tai paikallistari-noita ja -kertomuksia.

Tällaisen työn merkitystä tulisi nuoren kotiseutututkijan paikkakuntalaisilleen terottaa. Yleensähan kansa osaa panna arvoa tuollaisille seudun kaunistuksille, usein niistä suorastaan yl-peileekin. Verrattain harvoinhan esim. komeita katajia hakataan. Mutta paikkakunnalle voi muutta-vieras henkilö tilanomistajaksi. Hän ei tunne seutua kotiseudukseen eikä kunnioita sen merkilli-syyksiä niinkuin syntyperäinen paikkakuntalainen. Silloin pitäisi yleisen mielipiteen estää häntä hä-vittämästä luonnonmerkkejä. Sillä olkootpa ne vaikka hänen omistamallaan maalla, tavallaan ne ovat sittekin koko paikkakunnan yhteistä omai-suutta. Henkilö, joka hakkauttaa vuossataiset ko-tikoivut ostamansa talon pihamaasta, ansaitsee naapurien paheksumisen. Ja sellaisia henkilöitä meillä kyllä on.

Kotiseudun luonnon suojeleminen ajattelemat-tomuudesta johtuvilta hävityksiltä on kotiseutu-työtä sanan parhaassa merkityksessä. Siinä työssä ei tarvita suuria tietoja, ei vaivaloista työtä eikä kalliin ajan hukkaa. Herkkä mieli ja lämmin sydän, joka tajuaa luonnon kauneuden ja joka mie-luummin näkee kotiseutunsa luonnon kauniina kuin raiskattuna — siinä ovat parhaat takeet on-

nistumiselle. Se työ on työtä kotiseudun nykyisyyden ja samalla sen tulevaisuuden hyväksi. Ja sen työn tuloksena on kaunis kotiseutu ja siinä kansa, joka ei revi eikä raasta luontoa vaan osaa antaa sen muistoille ja sen kauneudelle oikean arvon.

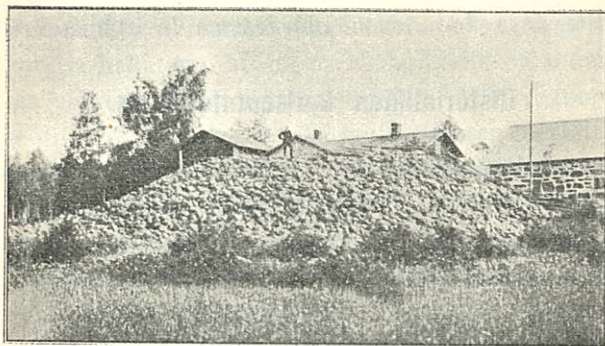
Siksi olisi kauneudenherkän ja lämminsydämissen koulunuorison kotipaikkakunnallaan tehtävä voitavansa luonnonsuojelusaatteen levittämiseksi.

Historiallinen kotiseutututkimus.

I. *Muinaismuistot ja esihistoria.* — Kotiseutumme vaiheista ennen ristiretkien aikoja saamme tietoja etupäässä kahdenlaisista lähteistä: *kiinteistä muinaisjäännöksistä ja irtonaisista muinaisesineistä.* Siksipä olisikin noista molemmista saatava mahdollisimman paljo tietoja maamme eri osista. Paraiten käy tämä niin, että kotiseutututkimuksen harrastajat keräävät kukin oman paikkakuntansa muinaismuistot ja niitä koskevat tiedot.

Kiinteät muinaisjäännökset. — Tunnetuimmat kiinteistä muinaisjäännöksistä ovat ehkä *hiidenkiukaat*: irtonaisista kivistä kokoon kyhätty muurahaiskeon muotoiset kiviroukkiot, joiden keskustassa on kuoppa, siitä kun on aarretta etsitty. Reunakivet ovat usein muita suuremmat. Hiidenkiukaat ovat entisajan ihmisten hautakumpuja ja

kertovat sangen vanhasta asutuksesta. Tutkimukset ovat näyttäneet, että vanhimmat niistä ovat Abrahamin aikoina rakennetut. Korkeille paikoille vesien lähetyville ne tavallisesti ovat rakennetut. Mutta tarkkaan ei niiden leveneminen maassamme vielä ole tunnettu: varsinkin pohjois-Pohjanmaa, Päijänteen itäpuoleinen sisä-Suomi ja

Kuva 2. Hiidenkiuas (Kiukainen).

koko Karjala ovat tässä suhteessa huonosti selostettuja. — Hiidenkiukaiden muita kansannimityksiä ovat: hiidentarha, kruunu, vare. (Läheskään aina eivät ne ole niin komeita ja hyvin säilyneitä kuin kuvassa näkyvä Kiukaisten hiidenkiuas).

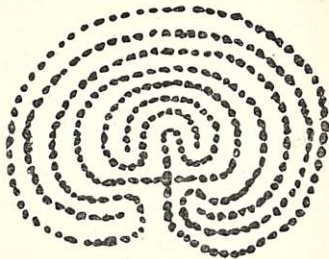
Myös *muinaislinnat* ovat sellaisia jäännöksiä, jotka helposti huomaa. Niitä tavataan vuorten huipuilla maamme eteläosissa. Linnoina käytetyt

Kuva 3. Muinaislinna.

mukulakivistä kyhätyllä kivivallilla. Täällä vallin takana seudun asukkaat puolustautuivat viholista vastaan.

Siellä täällä rannikkoseuduilla on omituisia *jatulintarhoiksi* l. *junffuritanseiksi* (jungfrudans) nimitettyjä kivrivityksiä (ks. kuvaa ja seuraa käytävän kierroksia!). Kivet ovat n. päänkokoisia, usein sammaltuneita ja maahan painuneita. Aivan varmaan on sellaisia vielä monin paikoin muinaistieteilijöillemme tuntemattomia. Niistä olisi siis tietoja kerättävä: selitettävä tarkoin niiden paikka, etäisyys rannasta, kansannimitys, piirustus kivien asennosta, otettava valokuva, kerrottava niihin liittyvät tarinat j. n. e. — Muita kansan antamia nimityksiä ovat: nunnatarha,

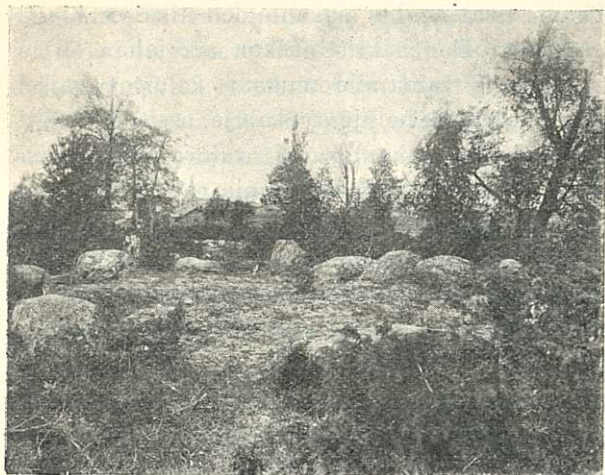
Kuva 4. Jatulintarha.

vuoret ovat tavallisesti sangen jyrkkärinteiset joten niille on vaikeata kavuta, ja loivimmalta puolelta ovat ne suojatut

Jerusalemin hävitys, Pietarin leikki, Laiskan Jaakon riitinki, Pa iisin linnotus y. m. s.

Pohjois-Pohjanmaan vesistöissä on tavattu suoraan poikki joen tai salmen kulkevia kivistä kyhättyjä 2—3 kyynärän levyisiä veden-alaisia siltoja, joissa on 1 tai 2 aukko kohtaa. Kansa kutsuu niitä *lapin-*, *hiiden-* tai *jättiläisen padoiksi* ja arvelee niitä kalanpyydyskojeiksi, joiden aukoissa olisi pidetty rysiä tai mertoja. Oli miten oli, ihmiskäden rakentamia ne ainakin ovat. Niiden lähistöltä on usein löydetty ikivanhan asutuksen jätteitä, joten ne siis viittaavat kauvas muinaisiin aikoihin. Toistaiseksi tunnetaan niitä vain pohjois-Pohjanmaalta, mutta silti ei ole sanottu, ettei niitä löytyisi muualtakin. Missä semmoinen löytyy, on otettava selville, onko se ennen selostettu. (Luettelo tunnetuista lapinpadoista on Kotiseudessa v. 1910). Ellei ole, on siitä ilmoitettava Historialliseen Museoon (os. Helsinki) ja selostettava paikka (vesistö, pitäjä, kylä), rakenne, suuruus, luonnonsuhteet, kansan kertomukset siitä y. m. s.

Tuomarinpiirit, kehään järjestetyt suurehkokivet ovat tarinan mukaan entisiä käräjäpaikkoja. Syytetty istui keskellä ja tuomarit piirissä hänen ympärillään. Missä kansa semmoisista tietää, olisivat kertomukset muistiinmerkittävät ja paikasta laadittava lyhyt selitys.

Kuva 5. Tuomarinpiiri.

Ryssänuuneiksi nimitettyjä kivistä kiviröykkiöitä on monin paikoin maamme rannikolla. Tarinain mukaan ovat ne entisiä leivin-uuneja, joissa ryssät sotien aikana olivat leipiä paistaneet, tai vanhoja saunankiukaita, jätettä ryssien saunoista. Nämä luulot tuskin pitävät paikkaansa, tosin ei ole muutaakaan täysin varmaa selitystä niistä osattu antaa. Sitä varten tarvittaisiin varma tieto ryssänuunien levenemis-alueesta. Rannikkopitäjien sekä sisä-Suomen järvipitäjien kotiseutututkijain tulisi siis tiedustella tällaisia muinaisjäännöksiä. Vanhat ihmiset niistä tietävät.

Mitä tärkeimpiä kiinteitä muinaisjäännök-

siämme ovat vanhat pakanuuden aikaiset *kenttäkalmistot*. Ennen kristinuskon aikojahan oli tapana panna vainajalle mukaan kalustoa kaikellaista: vaatteita, helyjä, työkaluja, aseita ja eväitä, joita vainaja muka tarvitsi tulevassa elämässä. Usein oli tapana polttaa vainaja roviolla, ja polttorovion jätteet levitettiin pitkin maan pintaa ja peitettiin hautakalustoineen ohuella maa- ja kivi-kerroksella, joka nurmettuneena, 10—40 cm vahvuisena nykyään usein peittää tuollaisen vanhan kalmiston. Ulkoapäin ei sitä millään voi muusta kedosta erottaa, mutta maata kaivettaissa tuollaisilla päivänpuoleisilla mäenrinteillä rakennusten perustöitä varten tai pelloksi muokattaissa sattuu työmiehen silmiin väliin ruostuneita, outoja, tulen viottamia esineitä: raudanromua, saviastiain kappaleita, hauraksi palaneita kiviä, tuhkaa, nokista maata j. m. s., joka näyttää entis-ajan miehen tässä muistoja jälkeensä jättäneen. Ne ovat rautakautisen sivistysjaksomme tärkeimpiä löytöpaikkoja nuo tuollaiset kalmistot, Kristuksen syntymän ajoilta Eerikki Pyhään asti. Milloin tuollaisia löytöjä tavataan, löydetään samalla kappale maan vanhaa sivistyshistoriaa. Pelasta se tutkijalle ja valaise kotiseutusi muinaisuutta ilmottamalla oitis tuollaisesta löydöstä!

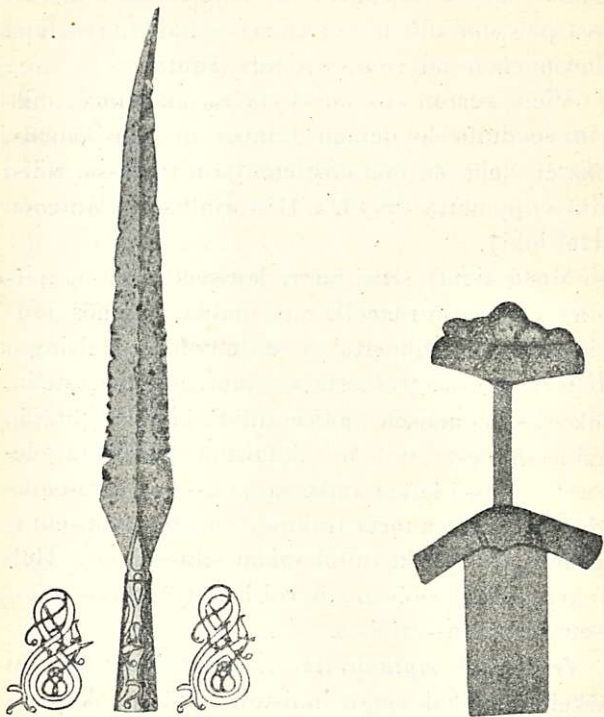
Huomattava on, ettei kiinteitä muinaisjäännöksiä saa millään ehdolla mennä penkomaan ja hajottamaan. Laki kieltää sen ankarasti. Jos

semmoinen on rakennus- tai viljelystöissä raivattava pois, on siihen ehdottomasti hankittava lupa nimismiehen tai ruunuvoudin kautta.

Vielä kerran siis on syytä toistaa tämä: milloin seudulla löydetään kiinteä muinaisjäännös, joka ei vielä ole muinaistieteilijäin tiedossa, tulisi siitä viipymättä ilmottaa Historialliseen Museoon (Helsinki).

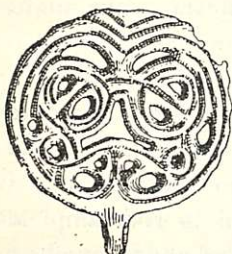
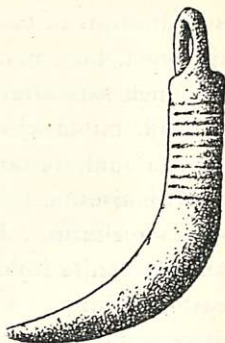
Mistä tietää sitte nuori kotiseutututkija, milloin on kyseessä tieteelle uusi muinaisjäännös, milloin jo ennen tunnettu ja selitetty? — Helsingin Historiallisesta Museosta on sopivinta tiedustella, onko asianomaisen kotiseutututkijan kotipitäjän muinaisuudesta mitään julaistua selostusta olemassa. Tässä kuten kaikessa muussakin kotiseututyössä avustaa nuorta tutkijaa Suomen Kotiseutututkimuksen Keskuvaliokunnan sihteeri (os. Helsinki), jonka puoleen siis voi kääntyä kaikissa kotiseutututkimus-asioissa.

Irtonaiset muinaisesineet ovat luonnollisesti tärkeitä paikkakunnan muistoja, sitä arvokkaampia tietysti mitä vähemmän tunnetulta aikajaksolta ne ovat. Kivikauden esineet: taltat, kirveet, keihään- ja nuolenkärjet, joita viimeainittuja kansa luulee ukkosen sinkahuttamiksi ja siksi kutsumu ukonnuoliksi, -kynsiksi, -nauloiksi, -piiliksi j. n. e. ja käyttää taikana ukkosen suojaksi tai lehmien lääkkeenä tai partaveitsen kovasimena — ne ovat vanhimpia muinaisuuden muistojamme. Tal-

Kuva 6. Muinaisesineitä.

teen tulee myös ottaa kaikki maasta löydetyt rauta-, vaski-, hopea-, savi-, puu- ja luu-esineet (paitsi aivan selvästi uudenaikuiset) ja antaa ne asiantuntijan tarkastettaviksi. Löytöesineitä ei pidä puhdistaa eikä kiillottaa, vaan tulee se säilyttää sellaisena kuin se maassa tavattiin ja sekaan-

Kuva 7. Muinaisesineitä.

nusten välttämiseksi varustaa heti lipulla, jossa on löytäjän nimi ja tarkka kuvaus löytöpaikasta (pitäjä, kylä, talo, maanlaatu, veden läheisyys), tiedot ennen samoilta paikoilta löydetyistä muinaisesineistä, miten kyseessä oleva esine löytyi, onko paikasta vanhoja tarinoita j. n. e.

Muinaisesine toimitetaan sitte Helsinkiin valtion kokoelmiin. Pitäjämuseoon ovat omiaan paikkakunnalta löydetyt kupari- ja uudemmat hopearahat, joilla on etupäässä paikallinen arvo, mutta joita sen sijaan ei tarvita siinä museossa, jonka tulee koko maan muinaista sivistystä kuvata. Keskusmuseoon tulee myös lähettää tiedot paikkakunnalla tehdyistä löydöistä, jotka uudelleen ovat joutuneet hukkaan, mutta joista tietoja vielä voi saada.

II Paikallishistoriaa. Kotiseudun entisten muistojen pelastaminen ei luonnollisestikaan rajoitu esihistoriallisten löytöjen selostamiseen ja säilyttämiseen. Paljo laajempi ja rikkaampi ala on kotiseutututkimuksella paikkakunnan myöhempien aikojen muistojen keruutyössä. *Oman kotitalonsa* tai *-torppansa vaiheista* olisi jokaisen hyvin huvittavaa saada tietoja. Sen entisistä omistajista, heidän toimistaan kotona ja muualla, tapahtumista, jotka liittyvät taloon tai sen asujamiin — kaikesta tuosta voivat ehkä vielä vanhat ihmiset kertoa paljo semmoista, joka kuvaa heidän aikansa oloja. Ja kotitalon ulkopuolella on koko

laaja kotiseutu, jonka vaiheissa ja muistoissa on paljo merkillistä ja säilyttämisen arvoista. *Vanhat kirkonpaikat ja kalmistot, entiset mestauspaikat, uhrilähteet*, joiden vedellä oli parantava voima, *muinaiset tiet, vanhat hovit ja kartanot, raudan valmistuspaikat, sotamuistot*, erilaisten tapusten merkiksi pystytetyt tai kallioon hakatut *ristit tai muut merkit* — yleensä kaikki, mikä paikkakunnan menneisyydestä muistuttaa, on kotiseutututkijan työmaata. Ja mikä moninainen *tarujen parvi* liittyy noihin muistoihin! Siinä kertomukset linnojen jykevästä vaski- tai rautaporteista, joiden pauke kuului kilometrien taakse niitä kiinnilyötäessä ja jotka kauvas välähtelivät ilta-auringossa. Siinä maan-alaiset, linnasta kirkkoon johtavat käytävät, joita tarkemmin tutkimasta on estänyt milloin läähättävä nunnaparvi, milloin pelottava koiralauma. Sitte loppumattomat tarinat pirusta, joka täällä esiintyy miehen, tuolla naisen muodossa tai ajaa komein hevosin ja kiiltävin vauvin niin vinhaa vauhtia, ettei ääntä kuulu. Tai lukemattomat kummitustarinat, joita ehkä itsekin muistamme meille pieninä kerrotun, ja jotka silloin yöllisissä unissamme uudistuivat kaikkine kaameine tapauksineen. Tuolla on ollut aarteita maahan kätkeytyinä, mutta varomattomasti lausuttu sana on ne syvälle maan sisään löytäjän käsistä upottanut, täällä on aarnivalkeiden nähty lekottavan. Tuossa kartanossa kuuluu hallinseen

friimuurari-herra, joka oli itsensä pirulle myynyt. Saamme ehkä kuulla synkän tarinan Horn-ritaritakin, joka mustasukkaisuuden puuskassa surmaa rouvansa, lapsensa ja palvelijansa polttamalla heidät linnaansa ja sitte suuren syntinsä sovituksiksi rakennuttaa kolme kirkkoa ja vihdoin konttaamalla kulkee niiden välit. — Kirkon rakentamiseen liittyy miltei aina taruja, samoin seudun ensimmäiseen asutukseen, jossa useimmiten jättiläisillä tai lappalaisilla on osansa ollut. Entisistä vainovuosista on satoja kertomuksia, itä-Suomen lahjotusmaaoloista niinikään.

Näin jatkuu tarinoiden sarjaa loppumattomiin, ja ihmetellen kuuntelee niitä muistiinkirjottaja, ihmetellen niiden runsautta ja sitä hehkuvaa mielikuvitusta, joka ne on synnyttänyt.

Siirrymme taruista taas todellisuuteen. Kuulemme kerrottavan *kansan merkkimiehistä*, joiden maine oli tunnettu kautta pitäjien. Esim. kuuluisista voimamiehistä, jotka tekivät kerrassaan ihmeteltäviä tekoja, kujeilevista pilkkakirveistä, joiden kepposille emme voi nauramatta olla, taitavista parantajista ja heidän potilaistaan, entisistä papeista, lukkareista ja nimismiehistä, joista paljon kaskuja tiedetään, vieläpä rosvoistakin, jotka satumaisilla seikkailuillaan ovat kansan kertomuksissa saaneet jonkinlaisen kunniakehän nimensä ympärille. Tällaisista henkilöistä ovat paikkakunnan kielenkäyttöön jääneet useat „sanoi“-hokemat

tai sattuvat sanasutkaukset. Eivätkä tuollaiset merkkihenkilöt vieläkään ole kansan keskuudesta sukupuuttoon kuolleet. Joka pitäjässähän niitä elää, ja samoin kuin keräämme museoihin vanhan kulttuurin muistomerkit, samoin olisi syytä tehdä muistiinpanoja näistä miehistä ja heidän toimistaan vielä heidän eläessään. Julkisuuteen ei tuontapaisia muistiinpanoja kumminkaan liene syytä laskea ennen kyseessä olevan henkilön kuolemaa. Muistiinpanojen lisäksi olisi varsin hauskaa saada valokuva.

Mutta ennen kaikkea olisi *valokuvia* saatava *vanhoista rakennuksista*, ennenkuin ne joutuvat purettaviksi. Niissähän usein ilmenee aivan toisella rakennustapa kuin meidän päiviemme rakennuksissa, ja monta pikku piirrettä entisestä elämästä käy niistä elävästi selville. Ehkä kotitalossasi lyödään maan tasalle vanha ulkorakennus puoteineen, luhteineen, aittoineen. Tai ehkä itse asuinrivi. Valokuvaa nuo ensin, selosta niiden sisustus ja käyttö! Vuosien perästä ovat kuvasi paikkakuntalaisille mielenkiintoisia muistoja ja tutkijalle ehkä arvokas tietolähde.

Entisten ja nykyisten paikkakuntalaisten *puumerkeistä* saa hyvin huvittavan kokoelman jäljentämällä niitä yhteiseen puumerkkiluetteloon. (Kunkin puumerkin alla tai vieressä mainitaan sen käyttäjä.) Montakaan vuotta ei kulune ennenkun puumerkit ovat vain merkillinen muisto

menneiltä ajoilta ja silloin varmaankin uteliaalla mielenkiinnolla katsellaan niitä variksen varpaita, jotka arvokastenkkin isäntien nimikirjotuksia ennen vastasivat.

III Sukututkimuksesta. Jokainen tuntee ainakin jonkun verran iso-isänsä ja iso-äitinsä elämän vaiheita ja toimia, mutta isovanhempain vanhemmista harva enää tietää nimeäkään. Joistakin virkamiessuvuista on laadittu monta miespolvea taaksepäin ulottuvat sukuluettelot, mutta talonpoikaissukujemme historiaa on sangen vähän tutkittu. Ja kuitenkin juuri se tutkimus kaikkein todellisimmin selvittäisi tämän maan viljelyksen historiaa ja valaisisi kansamme entistä elämää.

Siltä varalta, että jotkut niistä koululaisista, jotka tietävät sukunsa olevan vanhaa talonpoikaissuurta, ottaisivat tehtäväkseen sukuluettelon laatimisen esi-isistään, esitetään tässä menettelytavan pääkohdat. Yhdessä kesässä ei työ valmiiksi tule, mutta joka sen on alulle pannut, hän ei siitä hevin luovu, sillä siihen liittyy ennen arvaamaton jännitys, siinä oppii kotipitäjänsä historiaa sen eri puolilta. Ja samalla rikastuu kotiseutututkimus monilla tärkeillä tiedon-annoilla, joita sukuluettelon laatija työnsä varrella tulee tehneeksi.

Tutkiessamme sukuamme laadimme peruskavakkeen samallaisen kuin oheenliitetty taulukko osottaa.

16. Erkki Aapponp. Mattiila. 1732 $\frac{1}{2}$ %	17. Greta Heihintr. Tikkala. 1730 $\frac{1}{2}$ %	18. Joonas Mattiila. 1736 $\frac{1}{2}$ %	19. Maria Mattiila. 1742 $\frac{1}{2}$ %	20. Heikki Rantala. 1745 $\frac{1}{2}$ %	21. Kustava Purola. 1748 $\frac{1}{2}$ %	22. Elias Pietilä. 1758 $\frac{1}{2}$ %	23. Liisa Miettälä. 1758 $\frac{1}{2}$ %	24. Antti Ryti. 1734 $\frac{1}{2}$ %	25. Maise Johont. 1736 $\frac{1}{2}$ %	26. Sami Purttila. 1734 $\frac{1}{2}$ %	27. Elias Aapponp. 1748 $\frac{1}{2}$ %	28. Greta Heikinp. 1729 $\frac{1}{2}$ %	29. Leena Aapponp. 1732 $\frac{1}{2}$ %	
8.		9. Samuli Erhinp. Mattiila. 1768 $\frac{1}{2}$ %	10. Greta Joonas Rantala. 1770 $\frac{1}{2}$ %	11. Kaire Purola. 1775 $\frac{1}{2}$ %	12. Liisa Eliasa. Purola. 1774 $\frac{1}{2}$ %	13. Mustaa Antti. Ryti. 1764 $\frac{1}{2}$ %	14. Anna Saulin. Rauma. 1766 $\frac{1}{2}$ %	15. Maria Aapponp. Heikinp. 1765 $\frac{1}{2}$ %						
A.		5. Juhon Briita Mattiila. 1792 $\frac{1}{2}$ %		6. Kalle Purola. 1793 $\frac{1}{2}$ %		7. Juhon Ryti. 1789 $\frac{1}{2}$ %		7. Maise Aapponp. 1790 $\frac{1}{2}$ %						
		2. Pekka Mattiila. 1820 $\frac{1}{2}$ %		3. Anna Ryti. 1821 $\frac{1}{2}$ %		3. Anna Mattiila. 1850 $\frac{1}{2}$ %								

Kuva 8.

Lähtökohdaksi otamme itsemme. Numero 1 on kaavakkeen laatija itse, sen yläpuoleiset numerot 2 ja 3 ovat isä ja äiti, 4 ja 5 isän-isä ja isän-äiti, 6 ja 7 äidin-isä ja äidin-äiti, 8 ja 9 ovat isän-isän vanhemmat, 10 ja 11 isän-äidin vanhemmat, 12 ja 13 ovat äidin-isän vanhemmat, 13 ja 14 äidin-äidin vanhemmat j. n. e. Näin olemme tässä kaavakkeessa varanneet paikan sukumme sekä nais- että miespuolisille esivanhemmille, mutta sivusukulaisia (setiä, tätejä, serkkuja) ei ole vielä otettu huomioon. Joka sarakkeeseen on paras merkitä henkilön syntymävuosi (jos tahtoo, voi siihen kuolinvuodenkin panna).

Kaikkia sarakkeita ei tietysti saa koskaan täytetyksi. Erikoisesti suvun naispuolisista esivanhemmista on vaikea saada tietoja. Mutta saa ainakin nuorimmat polvet ja hyvä niinkin.

Lähteinä tulisi aluksi käyttää paikkakunnan kirkonkirjoja. Tietysti ennen pitkää tullaan henkilöön, joka on ulkoseurakunnasta muuttanut ja jonka esivanhempia on siis siirryttävä toiseen kirkonarkistoon tutkimaan. Parasta kuitenkin silloin on aluksi jättää heille varatut sarakkeet tyhjiksi ja kerätä muut tarvittavat tiedot, mikäli niitä vielä omasta seurakunnasta saa, ja vasta sitte siirtyä tyhjiä paikkoja täyttämään.

Mielenkiintoisinta tietysti on merkitä muistiin näin selville saatujen esivanhempiemme elämänvaihteita. Nämä eivät mahdu tähän peruskaavak-

keeseemme, vaan on meidän niitä varten laadittava eri taulu. Nimitämme sitä tauluksi *A*. Merkitsemme siihen henkilöt samoilla järjestysnumeroilla kuin peruskaavakkeessakin.

Taulu *A*. olisi siis tämän näköinen :

1. Antti Pekanpoika Mattila.
2. Pekka Juhonpoika Mattila.
- 3 Anna Juhontytär Ryti.
4. Juho Samulinpoika Mattila.

J. n. e.

(Suuret välit nimien välille!)

Kunkin nimen perään kirjutamme elämäkerrallisia tietoja: syntymä-ajan ja -paikan, tärkeimmät selville saamamme elämänvaiheet, kuolinajan ja -paikan sekä lapsien lukumäärän. — Lapset kirjutetaan taas uuteen tauluun *B* siinä järjestyksessä, jossa vanhemmat ovat taulussa *A*.

Esimerkki selvittäköön. Pekka Juhonpojalla (numero 2 peruskaavakkeessa) olkoon 5 lasta. Taulussa *A* mainitaan siis Pekka Juhonpoikaa koskevien elämäkerrallisten tietojen lopussa: lapsia 5, ks. taulu *B*, numerot 1—5. Sama tulee tietysti hänen vaimonsa (numero 3:n) elämäkerrallisten tietojen loppuun, ellei hän esim. olisi jäätyään leskeksi mennyt uusiin naimisiin ja tästä myöhemmästä avioliitosta olisi lapsia. Otaksutaan tällainen tapaus ja näitä lapsia olevan 2. Silloin merkittäisiin elämäkerrallisten tietojen lisäksi: myöhemmin naimisissa *N. N:n* kanssa,

tästä avioliitosta 2 lasta, ks. taulu B, numerot 6—7. Jos kaavakkeessa numeroilla 4 ja 5 merkityillä henkilöillä on ollut esim. 3 lasta, olisi näiden järjestysnumero taulussa B 8—11 j. n. e. Taulussa B mainittujen henkilöitten lapset viedään samalla tavalla tauluun C, jos heidän vaiheisiinsa tahtoo lähemmin tutustua.

Periaate on siis sangen yksinkertainen. Käytännöllisiä vaikeuksia on kylläkin tietojen hankkimisessa mutta lujalla tahdolla kyllä useimmat niistä voittaa.

Paitsi kirkonkirjoista saa usein arvokkaita tietoja talojen ullakoilla vanhoissa romukopissa säilytettävistä papereista: perinnönjako-, huuto-kauppa-, pesänkirjotus-, käräjä- y. m. papereista.

Paremminkin tuskin voi esi-isiensä muistoa kunnioittaa kuin ottamalla selvää heistä ja heidän elämänvaiheistaan, tutustumalla siihen, mitä he ovat tehneet. Ja kunniakkain taulu opiskelevan nuorukaisen tai neitosen kamarin seinällä on sukutaulu, mistä hän näkee esivanhempansa.

Kansatieteellinen kotiseutututkimus.

Se joka on maalla syntynyt ja maalla kasvanut tietää kyllä, että kansalla on siellä arkioloissaan ja juhliensa vietossa omat määrättyt tapansa, joita se noudattaa ja joista kaupunkien lapsilla ei aina ole aavistuksiakaan. Nuo tavat ovat toisinaan eri-

koisia vain jollekin paikkakunnalle, muualla ehkä aivan tuntemattomia. Ja joka on kuullut isänsä ja äitinsä tai ehkä isoisänsä ja isoäitinsä kertovan seudun entisestä elämästä ja silloisista tavoista, hän on epäilemättä huomannut, miten paljon niistä on unohtunut ja taas uutta sijaan tullut, miten moni silloin yleinen juhlatapa nyt tuntuisi merkilliseltä, ja miten jokapäiväisissä askareissa-kin on muutoksia tapahtunut.

Ja kun joulun pitkinä pyhäpuhteina emme oikein tiedä, mitä tekisimme, kun joululahjat eivät enää tuota uutuuden viehätystä ja joulukirjallisuutemme on loppuun luettu, silloin sopii erinomaisen hyvin ruveta kysellemään vanhemmilta ihmisiltä noita entisiä *joulutapoja*, joista suuri osa jo on tykkänään hävinnyt tai ainakin häviämässä.

Joulu on aina ollut juhlista jaloin, sitä on aina suurimmilla valmistuspuuhilla vastaan otettu. Siksi vanhemmat ihmiset ihmeteltävän tarkkaan muistavatkin kertoa nuoruutensa aikaisista joulutavoista. Ja juuri joulunpyhinähän heillä on aikaa niitä muistella. Miten jo paljon ennen joulua ryhdyttiin valmistuksiin: juustot ja makkarat tehtiin, maltaat ja imelät valmistettiin, joulukoreja (himmeleitä) solmittiin, kynttilät kastettiin, ja vihdoin joulu-olut pantiin. Sitte joululeivonta ja -siivous ja vihdoin odotettu joulu-aatto: sauna, jouluoljet, joulupöytä, lampuissa tulta läpi jouluyön, linnuille varattu joululyhde, olutta hevosille.

Seuraavana aamuna varhainen kirkkoonlähtö paukkuvassa pakkasessa. Oma ohjelmansa on Tapaninpäivälläkin Tapani-ajoneen ja -lauluineen. Sitte „pikkupyhät“, uudenvuodenpäivä, loppiainen, Nuutinpäivä. Kaikkien näiden päivien menoja olisi tarkkaan tiedusteltava, kuvattava joulu-leikit ja -laulut, joulun viettoon liittyvät tarinat tontuista, noidista, ennustuksista j. n. e. — Ja kun kuvaus entisistä joulutavoista on valmis, on hauskaa verrata sitä nykyisiin. Näin syntyy arvokas kuvaus: „*Joulunvietosta — — —n pitäjässä ennen ja nyt.*“ Ja näin käyvät pitkät joulupyhät hyvinkin lyhyiksi ja saavat jotain tuosta entisikain joulujen joulutunnelmasta.

Samantapaisia kuvauksia saa monesta muustakin juhlasta tai erikoisin menoin vietetystä päivästä.

Olivathan esim. *laskiaistavatkin* ennen moninaisempia kuin nyt. Mäenlasku ja hernerokka ovat monin paikoin viimeisiä laskiaisen erikoisominaisuuksia. Ennustellaanpa vieläkin paikatellen laskiaismäenlaskusta pellavan kasvua kuten esim. eräissä Varsinais-Suomen pitäjissä, joissa lapset kelkastaan alamäessä huutavat: „liu liu liinon, pitki ja hienon, kaikk peistara saunan penki all“, ja jos kelkka liukuu tavallista pitemmälle tiedetään seuraavana kesänä odottaa hyvää pelavasatoa. Mutta ennen tiedusteltiin muitakin tulevia asioita laskiaistiistaisin. Naimisiin joutu-

mista tietysti ennen kaikkea. Ja sitä kysyttiin m. m. sikoläädistä: jos sika kysymykseen antoi suopean „röh-röh“-vastauksensa, tiesi onnellinen kysyjä sinä vuonna pääsevänsä naimisiin, mutta jos se itsepintaisesti vaikenä, ei kannattanut kysyjän sinä vuonna häitä toivoakaan. — Paljo muuta tuon tapaista voi kertoa se, joka ottaa kuvaillakseen kotipaikkakuntansa entisiä ja nykyisiä laskiaista-poja.

Nykyisessä *juhannusvietossa* koivuineen, kokkoineen, leikkeineen ja erilaisine paikkakuntatappoineen on yhtä ja toista hupaista kuvattavaa. Ja noihin nykyaikaisiin kuvauksiin voi liittää vanhempien ihmisten muistoja heidän nuoruusvuosiensa juhannuksista. On niitä vieläkin jätteitä entisistä juhannustavoista, jos on paljo unohtunutkin. Taiat ja ennustukset ovat häviämässä: ei vedetä enää juhannus-aamuna valkoista lakanaa kasteesta helmeilevän niityn yli naapurin onnen tuhoomiseksi. Mutta ehkä sentään jollain paikkakunnalla tytöt vieläkin salaa solmivat ruisolkia erivärisin langoin arvatakseen juhannusaatto-iltana kohtaloaan niiden mukaan, ehkä jotkut vieläkin juhannusyönä kaikessa salaisuudessa koettavat tulevasta sulhasestaan tietoa saada. Haltijoille ei enää uhrattane, ei tehdä valoja hengille, tuskinpa enää Parasta mitään tiedetään. Mutta vanha kansa noista kaikista paljon tietää, ja mielellään se

niistä tarinoi, kun vaan osaa sen juttutuulelle laittaa.

Vapusta me tämän ajan nuoret tuskin muuta tiedämme kuin että silloin konfetti ryöppyää kaupunkien kaduilla, serpentiinit lentävät ja järjestynyt työväki sankoin joukoin juhlii vakavaa kevätjuhlaansa ikäänkuin kaiken iloisen humun vastapainoksi. Mutta kysykää maalaisvanhuksilta entisistä vapunpäivistä! Saatte kuulla toisellaisista juhlimisista: ehkä teidänkin kotipuolellanne paimen vappu-aamuna puhalsi torveen „virkavuotensa“ alkajaisiksi, tai ehkä juoksi kylän väki kujilla valkopukuisena, kulkuset vyötäisillä. Paljon on vappuun liittynyt tapoja, joista nykyinen polvi ei mitään tiedä.

Samaa voi sanoa *helluntaista*, *kekristä* ja erikoisista nimipäivistä kuten *Pietarin*, *Laurin* ja *Mikon päivistä*, joilla kullakin oli merkityksensä silloisissa oloissa.

Yhä harvinaisemmiksi jäävät vanhat *hää- ja hautaustavatkin*. Jos joudutte itse mukana olemaan tilaisuuksissa, joissa niitä vielä noudatetaan, kirjoittakaa näkemänne muistiin! Ellette itse saa nähdä semmoisia, kyselkää vaariltanne ja mum-moltanne, ehkä isä ja äitikin tietävät semmoisista yhtä ja toista kertoa.

Lukukinkerimenot ovat niinkään suuresti muuttuneet, ja siksi olisi syytä kerätä tietoja entisaikain kinkeritavoista. Toverikunnassanne ovat

tällaiset esitelmät sangen haluttuja ja saattaisivat monen kuulijan itse ensi loma-aikana keräilemään samallaisia tietoja. Jos voi niitä vielä höystäää eri tilaisuuksissa tavallisilla sananparsilla, niihin liittyvillä kaskuilla y. m. s., tulisivat ne kaksin verroin huvittaviksi.

Kotiseutututkijan ei kuitenkaan pidä luulla, että hänen työmaanaan olisi vain entiset olot ja erikoiset juhlatavat. *Nykyiset ajat ja arkätouhutkin* ovat tärkeä puoli kotiseutututkimuksessa. Jokapäiväisissä askareissaanhan kansa elää oikeata omaa elämäänsä, ja niissä on tapoja ja tietoja, jotka on syytä muistiin merkitä. Viljan kylvössä, viljan korjuussa, heinänteossa, rukiinpuinnissa, karjanhoidossa, metsästyksessä, kalastuksessa — kaikessa on avoimelle silmälle paljon nähtävää. Kerro siitä, kuvaile sitä, selitä joku puoli kotiseutusi arkielämästä kaikkine menoineen, niin teet kotiseutusi tavat tunnetuksi! Karjanhoidosta innostunut voi laatia selostuksen karjanhoidon eri puolista: lehmien, härkien ja hevosten nimistä, milloin karja ensi kerran lasketaan laitumelle, mitä tapoja siihen toimitukseen liittyy, teurastustavoista, karjannonesta ja sen tuhoomisesta, karjan parannustavoista ja lääkkeistä, karjanhoitoon liittyvistä taioista, karjanhoidossa käytettävien esineiden nimistä j. n. e. — Samantapaisia selostuksia saa maanviljelyksestä eri puoliseen. Puutarhahoitoa

selostavaan kotiseutututkimukseen on jo kasvitieteellistä kotiseutututkimusta käsiteltäissä viitattu.

Tytöt saavat hyvin hauskoja ja asiallisesti arvokkaita kuvauksia tekemällä muistiinpanoja pel-lavan valmistuksesta, kehruusta, kankaan asettamisesta ja kutomisesta, valkaisemisesta ja värjäamisestä. Jollei tahdo laajempia selostuksia kirjottaa, voi ainakin koota kansan käyttämät rukin, kangas- ja vyhdinpuitten y. m. työesineiden eri osien nimitykset. Eri paikkakunnilla on eri nimitykset. Siinä olisivat kräkit ja krampit, kruplankannet ja raapsinpiit, loimpuut ja tuurikkaat, lukkarit ja niisoroset. Samantapaisia pikku kuvauksia ja sanakokoelmia saisivat tytöt monesta muusta kotoisesta askareesta.

Innokas metsämies, joka tuntee seudulla yleisen riistan ja eri otusten pyyntitavat, laatikoon niistä selostuksen! Kalamies samallaisen kaloista!

Kaikkiin elinkeinoihin liittyy vielä tänä päivänä taikoja tai taikojen jätteitä; ne olisivat välttämättä muistiin kirjoitettavat.

Ja milloin kuulee kerrottavan entisistä työtavoista, työoloista ja palkoista, tulisi ne aina muistiin merkitä, sillä kuvaavathan ne selvästi aikojaan.

Pikkukaupungeista kotoisin oleva koulun- uoriso joutuu varmaan-kin usein kuulemaan kuvauksia sikäläisistä oloista muutama vuosikymmen sitte. Muutamien kaupunkien elämälle painoi

koulu leimansa: lehtorit, maisterit ja kujeilevat koulupojat olivat kaiken keskustana. Ja kertomukset ja kaskut silloisista oloista elävät vielä. Toiset kaupungit olivat kauppa- ja meriliikepaikkoja: kuunarit, kaljaasit ja niiden kapteenit olivat siellä korkeinta maailmassa. Sanomalehtiä ei kai-vattu, sillä kaupunkilaiset olivat melkein kaikki sukua keskenään, ja uutiset levisivät pian suusta suuhun. Huutokaupoista y. m. virallisista asioista ilmotti kaupunginpalvelija katujen kulmauksissa kulkuskellolla ensin soitettuaan kuulijakuntaa ympärilleen. Tuollainen herttaisen kodikas pikkukaupunkielämä on huvittavaa meidän ajan nuorista, ja melkeinpä kaihomielin kuuntelee kuvauksia sen suruista ja iloista.

Aivan koulunuorison erikoisala olisi tietojen ja muistelmien keräileminen *entisistä kouluoloista*. Kertomukset pikkulastenkoulujen, kansakoulujen ja korkeampien oppikoulujen opettajista ja oppilaista, opetustavoista ja rangaistuksista, vanhat koulukaskut, oppilasten kujeet, karsserijutut, kouluretket — siinä runsas aineisto koulunuorison koottavaksi. Kaikella tuolla on oma viehätyksensä, kaikki tuo kuvaa yhtä puolta sivistyselämämme kehityksestä. Toverikuntienne sanomalehdissä ovat entisajan kouluolojen kuvaukset aivan varmaan mitä mielenkiintoisin kirjoitusaihe. Tällaisista oman koulun entistä elämää koskevista muistoista ja tiedoista, erinäisissä tilaisuuksissa

(luokkaretkillä, penkinpainajaisissa y. m.) otetuista valokuvista j. m. s. kerääntyisi ennen pitkää toverikunnille pieni kokoelma: *koulumuseon alku*.

Tietoja entisistä kouluoloista saa runsaasti: isänne, äitinne, setänne, koulukaupunki-asuntonne isäntäväki, maalaistuttavanne — kaikki jotka päivänkin ovat koulupenkillä istuneet, ovat sieltä säilyttäneet kokonaisen muistojen parven. Ja omasta kokemuksestannehan tiedätte, miten mielellään jokainen vanhoista koulumuistoistaan tarinoi.

Koulujemme raittiusseurat saisivat kokouksiinsa ja iltamiinsa hauskoja, hyödyllisiä ja hartaudella kuunneltuja esitelmiä, jos niiden jäsenet ottaisivat loma-aikoinaan tiedustellakseen kotipaikkakuntansa entisiä oloja raittiusasiaan nähdessä. Ehkä saisivat kuulla hyvinkin valaisevia kertomuksia ajoista, jolloin viinaa poltettiin kotona, kotipolton varjo- ja valopuolista, kuvauksia viinon vaikutuksesta seudun eri taloihin ja niiden isäntiin sekä paikkakunnan elämään yleensä. Saisivat kuulla miten kansa suhtautui uusiin määräyksiin kun „tuli Suomehen laki uus, viinaa kiellettiin polttamast ja juomapäiviä viettämäst“. Saisivat kuulla tarinoita juopottelevista papeista ja nimismiehistä sekä näiden humalassa tekemistä kolttosista, kertomuksista salapoltosta, -kapakoimisesta ja -kuljetuksesta, tietoja seudun aikaisemmista raittiuden harrastajista ja heidän vaikutuksestaan, raittiusseurojen ensi vuosista ja kansan

ajatuksesta niistä. Näin kertyisi tietoja raittiusliikkeemme alkuvaiheista ja samalla kotiseutumme kansan suhtautumisesta väkijuomiin. Paikotellen saataisiin ehkä jokseenkin laaja ja yhtenäinen kuvaus, paikotellen vain pieniä hajallisia muistelmia, mutta kaikki ne rikastuttaisivat kotiseudun tunte-
musta, raittiustutkimusta, raittiusseurojen ohjel-
mia tai sanomalehtiä. Ja niillä tiedoilla olisi paljo
suurempi viehätys kuin monella muulla raittius-
seurojen ohjelmanumerolla, koska ne liittyvät ko-
toisiin oloihin, tuttuihin seutuihin.

Ja vihdoin eräs puoli kotiseudun kansan elä-
mää, johon varmaankin kaikilla on mielenkiintoa
ja asiantuntemusta, ja jonka selostamisessa pikku-
veljet ja sisaretkin niin mielellään ovat mukana:
paikkakunnan leikit. Kirjottakaa luettelo kaikista
paikkakunnalla leikittävistä lasten- ja nuorison-
leikeistä! Milloin jokin leikeistä on harvinainen
tai leikitään sitä eri tavalla kuin esim. naapuri-
pitäjässä, olisi lyhyt selostus leikin kulusta suo-
tava. Muuten riittää vain leikin nimi paikkakun-
nan murteella ja kirjakielellä (jos sillä kirjakie-
lessä on toinen nimi). Leikki, jonka paikka-
kunnalla käytetty nimi tuntuu oudolta, ja jolle ke-
räilijä ei ole muuta nimeä kuullut, on varmintä ly-
hyesti selittää.

Ajatelkaapa vain, mikä laaja ja hupaisa ko-
koelma syntyisi, jos tällä tavoin kerättäisiin kaikki

maamme leikit! Ja sen työn voisi koulunuoriso yksin tehdä!

Kansanrunoudellinen kotiseutututkimus.

Leikeistä johdummekin välittömästi kansanrunouteen, leikkeihin useimmiten liittyy lauluja, erilaisia eri paikkakunnilla. Mikä hauska laulukokoelma tulisi esim. jonkun seudun nuorison *piirileikkilauluista!* Ja vanhemmat ihmiset muistavat useita lauluja, jotka heidän nuoruudessaan olivat yleisiä, mutta joita nykyajan nuoriso ei enää osaa. Merkitse ne muistiin, pelasta äitisi ja äitisi äidin nuoruuden muistot häviöstä!

Oman ryhmänsä kansanrunoudessa muodostavat n. s. *lastenlorut*, joita jokainen aikaisemmilta nuoruusvuosiltaan muistaa kymmenittäin. Miten silloin piilosille ruvettaissa ensimmäinen etsijä l. „pitäjä“ määrättiin erilaisilla „laskusanoilla“: „entten tentten teelika mentten“, „ikkata akkata punapata puh“, „harakka istuu seipään päässä“ j. n. e. Miten etsijä sitte toisten piiloon mennessä yksin jupisee silmät peitettyinä: „jyrry jyrry jyvämylly, karrun karrun kauramylly“ tai „pakkoon pakkoon kahren kive rakko“ kuten Turun puolessa sanotaan. Tuon tapaisia loruja kyllä muistatte itse ja lisää saatte nuoremmilta siskoiltanne. Tai tämän tapaisia: „ensmäine enkel, toinen tonkel“ j. n. e. „yks yrtti, toinen tortti“ j. n. e.

„yks silmä kirves, kaks silmä pääs“ j. n. e. Tai pilkkavärsyjä: „Jussi juu jupataa, jupalisko“ j. n. e. — Kaikki ovat ne kansamme vanhaa muistitietoa ja kuvastavat sen kielitajuntaa.

Toinen samantapainen keruutyö on *tuutulaulujen* kerääminen. Ne tuutulaulut, joilla nykyajan kehtolapsia uneen nukutetaan, ovat toisia kuin entisajan, taiderunoushan vähitellen oikeat tuutulaulut tieltään työntää. Noissa vanhoissa lauluissa on usein runomuotokin säilyttänyt kansanrunoudellemme ominaisia piirteitä, niissä voi olla yksityisiä säkeitä vuossatoja vanhoista lauluista, usein semmoisiakin, jotka pitkien matkojen takaa ovat paikkakunnalle siirtyneet. Laulujen synnyn ja kehityksen selville saamiseksi tulisi saada kootuksi mahdollisimman suuri kokoelma toisintoja maamme eri seuduista.

Jokainen kai ymmärtää mitä tuollaisilla vanhoilla tuutulauluilla tarkotetaan. Selvyyden vuoksi mainittakoon tässä kuitenkin muutamien (lounaissuomalaisten) alkusäkeet:

Tuuti lasta tuonelaan . . .

Huis humma kirkkoon . . .

Kuules vauva kirkonkelloi . . .

Tuu tuu tupakki rulla . . .

Heija houva, Taramäen touva . . .

Tuutulaulujen puheena ollen voi muistella loruja, joilla pikkulapsia koetetaan valveilla ollen viihdytellä: „lömpö lömpö koera mettään mene“, „kөрө көрө kirkkohon“, „peukalo pukki, tuomen tukki“, „kukko ja kana meni sauna“ j. n. e.

Kansanrunoudellisessa keräilytyössä emme suinkaan saa unohtaa *loitsuja*, tämän kansan pakanuuden viimeisiä jätteitä, perintötietona polvesta polveen kulkeneita. Taikauskon vähetessä nekin häviävät, mutta paikatellen maassamme niitä vielä käytetään ja niiden voimaan luotetaan. Tällaisia „sanoja“, kuten kansa niitä nimittää, on runsaasti: on tulen sanat, on veren sanat, onkijan sanat, metsästäjän sanat, sanat hammassärkyä, ajoksia ja syyliä vastaan, ampiaisen, käärmeen ja sisiliskon sanat ja paljon muita samantapaisia.

Jokainen on kai pannut merkille, miten suuri varasto rahvaan miehellä ja naisella on *sananlaskuja* ja yleisiksi lauseparsiksi käyneitä sutkauksia, joita hän sirottelee sinne tänne puheensa lomaan ja siten saavuttaa sen mehevyyden ja tuoreuden, mikä sivistyneistön puheesta miltei poikkeuksetta puuttuu. Useimmat sananlaskut koskevat yleisiä asioita, toiset ovat aivan paikallisia: liittyvät johonkin taloon, kylään, pitäjään tai henkilöön. Tässä tapauksessa on niillä tietysti aivan erikoinen arvo paikalliselle kotiseututyölle. Pitäjillä ja kylillä on pilanimensä, n. s. köllinsä tai milloin parjaavat, milloin kehuvat runosäkeensä. („Kylläs

piru ole, josas Porist ole, Kokemäelt, niin koko saatan") — Tavallisia paikallistoruja on esim. loru nälän matkasta: miten nälkä kulki tietä kysellen talosta taloon, kylästä toiseen.

Kansan *sadut* ja *arvotukset* olisivat samoin muistiin merkittävät. Paitsi niiden tieteellistä arvoa, tuottaisivat ne kouluelämässä paljo huviakin, toverikuntien lehdissä tai kokousten ohjelmistossa olisivat ne varsin tuoreita välipaloja.

Joka kotiseutututkimusta edistääkseen ryhtyy kansanrunoudelliseen keräilytyöhön, hän kirjotakkoon saamansa tiedot suurikokoiseen vihkoon (vain yhdelle puolelle lehteä) ja merkitkään kustakin tiedosta erikseen, minkä nimiseltä ja minkä ikäiseltä henkilöltä hän sen on saanut ja — jos mahdollista — mistä tämä sen on kuullut. Jos eri henkilöt laulavat esim. saman laulun eri sanoin, tai kertovat saman sadun niin, että juonet jotenkin eroavat toisistaan, on tärkeätä muistiin merkitä toisinnotkin.

Kielitieteellinen kotiseutututkimus.

Useita kertoja on edellä viitattu kotiseutututkimustöihin, joilla on kielitieteellistäkin merkitystä. Semmoistahan on esim. paikkain nimien, kansan käyttämien kasvi- ja eläinnimien, työkalujen ja niiden osien nimitysten ja haukkumanimien l. köllien keruu. Kielitieteellinen arvonsa on niinkään sanansutkausten ja -parsien muistiin merkitsemi-

sellä, niissähän moni kirjakielelle outo sana tai sanontatapa ilmenee oikeassa yhteydessään, omassa ympäristössään. Mutta aivan tavallisessakin puheessa on eri paikkakunnilla omat sanamuotonsa ja murre-sanansa, joita kielitieteellisestä keräilytyöstä huvitettu koulunuoriso aivan hyvin voi kerätä ja tallettaa.

Kielitieteellinen merkitys on luettelolla paikkakunnalla käytetyistä ristimänimistä eri muotoineen: Jannu, Janne, Jussi, Jukka, Juho, Jaska, Juhani, Juhannes, Hannes, Hannu j. n. e. Samoin selostuksella siitä, miten nimet muuttuvat ihmisen vanhetessa: Kallusta tulee Kalle, Mantusta Manta ja siitä ehkä vielä Amanta j. n. e.

Valokuvauskone kotiseutututkijan toverina.

Edellä on jo useastikin huomautettu mikä mainio toveri valokuvauskone on kotiseutututkijalle. Sen avulla tulevat kotiseudun luonto ja elämä, ihmiset arkitoimissaan ja juhlaoloissaan säilymään selvemmin kuin parhaissakaan kuvauksissa. Sen avulla täydentää kotiseudun luonnon ystävä kuvailujaan järvistä, joista, vuorista, huomattavista puista, maanvieremistä j. n. e., historian harrastaja kuvaa kotiseutunsa menneisyyden muistot, kansanrunouden kerääjä laulu- ja tietoniekat j. n. e. Paljo olisi kotiseudun nykyisyydestäkin kuvia saatavissa, jotka sen elämästä kertoisivat:

kylistä, kouluista, seurojen taloista, juhlatilaisuuksista, merkkihenkilöistä, erilaisista töistä y. m. Joka kesäisellä retkellä on laajemmalti liikkunut kotiseudullaan, hän on varmaankin kerran toisensa perästä tullut huomaamaan, miten paljo hupaisia muistoja tuollaiselta retkeltä valokuvauskoneella saa. Ja hän on ehkä myös tullut huomaamaan, mikä hyvä suosittelija tuo kone on vieraissa paikoissa matkustavalle. Se hankkii ystävällisen vastaanoton, maukkaan aterian ja hyvän yösjän vieraassa talossa tai torpassa, kunhan vaan sillä kuvaa talon tai sen asukkaat. Se aukasee aluksi vaiteliaan vaarin tai muorin kielen siteet ja saa heidät kertomaan seudun entisistä vaiheista tai vanhoja lauluja laulamaan ja hankkii siten uutta ainehistoa keräilijälle.

Paraiten voi tietysti kotiseutututkimukseen innostunut henkilö valokuvauskonettaan tähän tarkoitukseen käyttää. Mutta sangen usein tulevat muutkin, nekin joilla ei ole halua eikä harrastusta kotiseutututkimuspuuhiin, ottaneeksi kuvia, jotka kotiseututyölle ovat arvokkaita. Heidän kokoelmistaan tulisi hankkia kopiot ainakin arvokkaimista kuvista. Näin saataisiin vähitellen hyvä alku paikallismuseokokoelmaan. Samalla kiinnitettäisiin noiden toistenkin harrastus asiaan, ja alkaisivat he todennäköisesti entistä enemmän ottaa sellaisia kuvia, joilla todellakin on jotain merkitystä.

Ajatelkaapa vain, miten paljon tyhjänpäiväisiä kuvia erikoisesti koulunuorisomme joka kesä ottaa! Enimmäkseenhän nuo kesäiset kuvat ovat imeliä ryhmäkuvia, samat henkilöt kaikkialla: ruohikossa laiskoina loikoillen, kivellä istuen, uimassa, soutamassa, juoksemassa, syömässä ja juomassa. Ne ovat sitte muka muistoja nuo tuomoiset kuvat. Ja niin karttuu kokoelmiin kuvia, joita viikon parin perästä tuskin omistaja itsäkään viitsii katsella, saatikka sitte muut. Eikö olekin totta, että itsekin pidätte arvokkaimpina niitä kuvia, joissa on kotinne ympäristöineen tai joku seudun merkkipaikka tai huomattava henkilö paikkakunnaltanne, mutta mitättömimpinä niitä, joissa näkyy vetelehtiviä poikia ja hymyisiä tyttöjä eikä juuri mitään muuta. Kaunis maisemakuva tutusta seudusta on katselijalle monin verroin mieluisampi kuin kymmenen ryhmäkuvaa, joissa kaikissa samat naamat hiukan eri asennoissa. Ja niin on laita kaikkien kotiseutu-aiheisten kuvien, niistä olisi meille iloa vanhoinakin, niitä katselisi mielellään vieras ja katselisi omainen. Ja jos ne lahjottaisimme paikkakunnan yhteiseen kokoelmaan, tietäisimme samalla säilyttäneemme ainakin joitakuuta muistoja kotiseutumme nykyisyydestä jälkipolville.

Valokuvaamalla kotiseutunsa luontoa ja elämää sekä keräilemällä toisten ottamia kotiseudun kuvia tekee koululainen mitä arvokkainta koti-

seututyötä. Niin hankittu kuvakokoelma olisi jokaisen valokuvauskoneen omistajan pöydän parhain kaunistus.

Retkeilyistä.

Tämä neuvo olisi joka kevät huudettava maamme koulunuorisolle: liikkukaa kotiseudullanne, retkeilkää kotimaakunnassanne, älkää rajotuko vain kotinurkkien tuntemiseen! Ainakin kerran kesässä tulisi Suomen jokaisen varttuneeman koululaisen — jolla vain tilaisuutta on, eikä ole pakko ansiotyössä kesäänsä viettää — tehdä pitempi retki kotimaakuntansa eri seuduille. Jalan, polkupyörällä tai veneellä — samantekevää kunhan vain liikkeelle lähdetään. Sillä ahtaaksi jää näköpiiri, jos vain kotikylä ja koulukaupunki on nuoren neitosen tai miehen koko tunnettu maailma, oudoksi jää maamme, sen luonto ja sen kansa. Ja mitä tietää sellainen henkilö edes omasta kotimaakunnastaan ja sen nähtävyyksistä, joka vain kotimäeltä sitä on katsellut! Eikä hän edes omia kotoisia oloja oikein ymmärrä, ellei koskaan ole voinut niitä vieraisiin oloihin verrata. Siksipä on hänessä jotain, joka muistuttaa hämälässä kasvanutta kituvaa kasvia.

Harva kesäinen huvittelu vastaa tuollaista muutaman päivän kestäväää retkeä. Pari hyvää toveria, jokunen markka rahaa (viili ja voileipä

eivät suuria summia niele) ja jos mahdollista valokuvauskone — siinä kaikki mitä matkalle tarvitaan. Ja sitte avoin silmä kaikelle, mitä on nähtävissä! Vaihtelevat maisemat, uudet kasvit, vieraat ihmiset omine tapoineen — onhan kaikella tuolla viehätöksensä. Tietysti on parasta edeltäpäin tehdä yleispiirteinen matkasuunnitelma, ottaa selville, mitä erikoisia nähtävyyksiä kullakin seudulla on, joskin noiden nähtävyyksien luku matkan varrella kasvaa moninkertaiseksi. Ehkä on naapuripitäjässä toveri, jonka saa taitavaksi oppaaksi niille seuduille. Mutta vaieten ei tule kulkea vieraissakaan seuduissa, esim. aterioidessa ja makuulle menoa odotellessa saa näet kuulla paljo seudun merkkipaikoista ja tarinoista, jos vaan keskustelun niihin johtaa. Ja kotiseutututkimuksen harrastaja oppii niistä paljo.

Mutta ennen kaikkia omaksi ilokseen ja omaksi kehittymisekseen tulee tuollaisille retkille lähteä. Niillä tulee maa ja kansa todelliseksi ja eläväksi, ei vain kirjoista opituksi kuolleeksi käsitteeksi, niillä silmä avautuu ja katse laajenee, arvostelukyky kasvaa, mieli reipastuu ja kesä tuntuu kesältä. Ja niiltä on muistoja jälellä useiksi vuosiksi.

Miten kotiseutututkija käyttää työnsä tuloksia.

Kaikki ne tiedot, joilla otaksuu olevan yleistä, tieteellistä merkitystä, olisivat lähetettävät *Suomalaisen Tiede-akatemian Tieteelliselle keräilytoimistolle, os. Helsinki*. Tämä toimisto toimittaa sitte saamansa lähetykset sille tieteelliselle seuralle, jonka alaan ne kuuluvat: muinaislöytöjä koskevat tiedot Historialliselle Museolle, luonnontieteelliset Societas pro Fauna et Flora Fennicalle, ilmatieteelliset Meteorologiselle Keskuslaitokselle, kansanrunoudelliset Suomal. Kirjallisuudenseuralle j. n. e. Tieteelliselle Keräilytoimistolle saa kirjeet ja muut lähetykset lähettää *maksuttomasti* kirjottamalla kirjeen nurkkaan: vapaakirje, lähetti N. N. (oma nimi). Tänne sopii lähettää siis esim. sää-, ukkos-, hallahavainnot, paikkain nimien, kasvien ja eläin^{ten} nimien luettelon, selostukset jaloista lehtipuista ja muinaislöydöistä, loitsut, kansanrunot, lastenlorut, tuutulaulut, tarinat ja sananlaskut. Ne kokoelmat ja tiedot, joilla on vain paikallista merkitystä olisivat kerättävät pitäjänkokoelmaan. Tämmöisiä on verrattain harvassa paikassa, mutta virkeät nuorisoseurat, voisivat panna asian alulle, perustaa sellaisen ja hoitaa sitä huoneustossaan. Ellei yhteistä kokoelmaa saada syntymään, ei kotiseutututkijan silti pidä neuvotomaksi heittäytyä. Voihan hän säilyttää kerää-

mänsä paikallistiedot ja -kokoelmat itse, kunnes niitä tarvitaan.

Pitäjänkokoelmaan tulee tietysti paljo semmoistakin, jota edellä lueteltiin, onhan noilla tiedoilla merkityksensä juuri paikkakunnan oloja valaisevina, vaikka niillä sen ohella on laajakantoisempi tieteellinen merkitys. Mutta pitäjänkokoelmaan tulisi kerätä paljo muutakin: vanhoja karttoja, talonpapereita, kirjoja, tietoja paikkakunnan merkkihenkilöistä, valokuvakokoelma, tiedot jäiden lähdeistä, maan vieremistä y. m. s. Sinne voitaisiin kerätä — jos vaan tila sallii — vanhoja työkaluja, pukuja, ajopelejä, löydettyjä rahoja y. m. kansan elämää selittäviä esineitä. Mutta yksi seikka on aina muistissa pidettävä: keräilijän on esineistä pidettävä kirjaa, mainittava esineen nimi, löytöpaikka, löytöaika, löytäjä tai lahjottaja y. m. asiaa valaisevaa.

Ajatelkaapa vain, että kotipitäjässäni olisi tuon tapainen paikallismuseo! Aivan varmaan toisi se tullessaan henkistä virkeyttä paikkakunnalle. Ja semmoisen aikaansaamiseksi voi kunkin seudun sivistynyt nuoriso tehokkaasti vaikuttaa.

Koulujen toverikunnat voisivat perustaa *koulumuseoita*, joihin kerättäisiin tietoja entisistä kouluoloista, kaskuja silloisista opettajista ja oppilaista sekä nykyisiä oloja selvitteleviä kirjoituksia ja ennen kaikkea valokuvia. Eikö olisikin

hauskaa, jos toverikunnilla olisi pieni valokuva-kokoelmansa, koulun elämän eri puolia kuvaava! Kuvia luokalta, kuvia opettajista, kuvia koulun juhlista, retkistä j. n. e.

Kansatieteellisen kotiseututkimuksen har- rastaja voi esim. juhlatavoista laatia pirteitä ku- vauksia kotipuolella leviävään sanomalehteen tai Kotiseutulehteen. Niistä ja monesta muusta ai- heesta saa sommitelluksi hauskoja esitelmiä paik- kakunnan edistysseuroihin tai koulun yhdis- tyksiin.

Näin käytettyinä on kotiseutututkimuksen tu- loksista sekä hyötyä että hupia, eikä se suinkaan ole hengetöntä keräilytyötä.

Kotiseutututkimuksen meikäläisiä vaihteita.

Lienee huvittavaa lopuksi luoda lyhyt histo- riallinen katsaus maamme kotiseutututkimuksen kehitykseen ja vaiheisiin.

Tavallaan on kotiseutututkimus maassamme hy- vin vanha. Kaikki tutkimustyöhän, joka kohdis- tuu omaan maahan, sen luontoon, kansaan ja his- toriaan on semmoisenaan kotiseutututkimusta. Mutta rajotetummassakin merkityksessä ulottuvat tämän liikkeen juuret syvälle ajassa taaksepäin. Jo v. 1700 ilmestyi D. Jusleniuksen kirja „Aboa nova et vetus“ ollen siis ensimmäisiä paikallisku- vauksia ja sisältäen useita arvokkaita tietoja sil-

loisesta Turusta. Ja 1700-luvun alkupuoliskolla ilmestyi useita muitakin paikallisjulkaisuja: pitäjäkertomuksia, joissa selostettiin eri pitäjien maantieteellisiä suhteita, kasvistoa, kansan elämää y. m. s. Useimmat niistä julaistiin yliopistollisina väitöskirjoina. Ennen kaikkia oli Porthanin aika yliopistollisen kotiseutuliikkeen loisto-aika.

Mutta sitte tuli seisahdus. Kotiseutuliike jäi yksinomaan tieteellisten seurojen ajettavaksi, ja sen tulokset hautautuivat niiden arkistoihin pitkiksi ajoiksi. Aikojen kuluessa kerääntyi kuitenkin näinkin arvokasta aineistoa, keräysohjeita julkaistiin, tiedustelukaavoja levitettiin, ja juuri näissä tieteellisten seurain ja virastojen arkistoissa ovat nykyisen kotiseutututkijan tärkeimmät lähteet hänen tahtoessaan tietoja jonkun paikkakunnan tähän asti kerätystä aineistosta. Societas pro Fauna et Flora Fennica on kerännyt laajat luonnontieteelliset kokoelmat sekä arvokkaita eläin- ja kasvitieteellisiä tietoja, Maantieteellinen Seura on julkaisuissaan antanut paikallistutkijoille mitä parhaita lähteitä, Meteorologinen Keskuslaitos toimituttanut erilaisia ilmatieteellisiä havaintoja eri seuduilla maata, Suomal. ja Ruotsal. Kirjallisuuden Seura kumpikin kerännyt suuret kansanrunous-, arvotus- ja sananlaskukokoelmat, Suomen Muinaismuistoyhdistys on eri paikkakunnilla toimituttanut tutkimuksia ja monet muut tieteelliset

seurat ovat kukin alallaan eri seutujemme tunte-
mista edistäneet.

Kaikki tämä työ on enimmäkseen ollut pää-
kaupungissa toimivien seurojen alulle panemaa,
vasta viime vuosisadan viimeisinä vuosikymme-
ninä on maaseutukin yhtynyt kotiseutututkimus-
työhön. V. 1881 perustettiin Turun historiallinen
museo, v. 1883 Kuopion Isänmaallinen Seura,
joka määritteli tehtäväkseen Kuopion läänin kie-
len, historian, kansanrunouden ja sivistyskannan
tutkimisen. V. 1901 syntyi Porin kotiseutuyhdistys,
v. 1906 Uudenmaan Kotiseutututkimuksen Ystä-
vät, v. 1907 Etelä-Pohjanmaan kotiseutuyhdistys,
v. 1908 Etelä-Karjalan kotiseutuyhdistys, v. 1910
Ruotsalaisen Pohjanmaan Kotiseutukeskusvalio-
kunta, v. 1911 Turun kotiseutuyhdistys (alueena
Varsinais-Suomi), v. 1913 Satakunnan muinais-
muistoyhdistys ja Viipurin läänin kotiseutuyh-
distys.

Nämä ovat kaikki keskusseuroja, jotka koet-
tavat keskittää koko maakunnan kotiseututyön.
Näiden lisäksi toimivat eri ylioppilasosakunnat
kukin kotimaakunnassaan, koettaen kotiseutupäi-
vien, luentojen ja julkaisujen kautta saada koti-
seudun väestön yhtymään samaan työhön ja ke-
räten ainehistoa sekä arkistoista että kotimaakun-
nasta. V. 1908 on kullakin osakunnalla erikoinen
kotiseutuvaliokunta tätä työalaa järjestämässä.

Mutta voidakseen saada mahdollisimman pal-

jon kannattajia ja avustajia ja näin kehittyä voimakkaaksi kaikkien kansankerrosten keskiseksi liikkeeksi täytyy kotiseutututkimustyön tulla enemmän paikalliseksi kuin tähän asti. Tätä varten tulisi perustaa yhä enemmän paikallisseuroja, kaupunki- ja pitäjäyhdistyksiä sekä paikallismuseoita, jonne kerättäisiin paikallisiaiheet koloelmat. Tällaisia paikallismuseoita on maassamme nykyään nelisenkymmentä, mitkä kaupungin, mitkä kirkon, mitkä edistysseurojen omistamia. Paikallisseuroja sitävastoin on vain 15: Lohjassa (perustettu v. 1894), Hangossa, Tammisaassa, Helsingissä, Kirkkonummella, Porvoossa, Pernajassa, Käkisalmissa, Vetelissä, Keuruulla, Uskelassa, Askolassa, Parikkalassa, Janakkalassa ja Kurkijoella, siis etupäässä Uudellamaalla.

Paikallisessa kotiseututyössä on viime vuosina ollut maamme sanomalehdistöllä suuri merkitys, se kun on laajoilla pitäjännumeroillaan sanoin ja kuvin tehnyt useita maamme pitäjiä tunnetuiksi.

Ja onpa maamme kotiseutututkimusliikkeellä omat äänenkannattajiansakin: v:sta 1910 alkain ilmestyvät Kotiseutu ja Hembygden, jotka sisältävät kotiseututyö-ohjeita ja paikallisia tietoja ja ovat tälle työlle paljo uusia ystäviä hankkineet.

Kaiken kotiseututyön keskusjärjestönä toimii v. 1908 perustettu *Suomen Kotiseutututkimuksen Keskusvaliokunta* huolehtien työn yhtenäisestä

johdosta ja toimeenpannen vuotuisia koko maata käsittäviä kotiseutukokouksia. — *Helsingissä asuva keskusvaliokunnan sihteeri antaa kysyttävissä ohjeita ja tietoja kaikissa kotiseutututkimusta koskevissa asioissa.* (Os.: Helsinki.)

Sitä paitsi on toinenkin keskusjärjestö: v. 1906 perustettu Brage, jonka toiminta kohdistuu maamme ruotsinkielisen väestön elämään ja muistoihin.

Näin on kotiseutututkimus alkuaan yliopistollisesta liikkeestä vähitellen kehittynyt kaikkien kansalaisten työmaaksi, jossa eri ikäpolvet, eri kansanluokat ja eri tahoille suuntautuvat harrastukset voivat yhtyä työskentelemään yhteisen kotiseudun hyväksi.

Suomen oppikoulujen nuorisoa tällä työmaalla vielä kaivataan. Yhtyköön sekin muiden mukaan!

Luettelo tärkeimmistä kotiseutututkimustehtävistä, joihin edellä on viitattu.

1. Mittaa ilman lämpö varjossa päivittäin klo 7 a. p., 2 i. p. ja 9 i. p.!
2. Mittaa järven (joen, meren) pintaveden lämpö klo 11 a. p.!
3. Merkitse päiväkirjaasi päivittäin tuulen suunta ja voimakkuus, pilvisuus, sateet ja ukkoset, meriveden korkeus!
4. Piirrä kartta määrätystä alueesta kotisi ympärillä!
5. Merkitse siihen paikkojen nimet (tai laadi eri paikain nimiluettelo)!
6. Keräile seudulla kuulemasi sääennustukset, tähtiryhmien ja tähtien nimet!
7. Laadi luettelo kotiseutusi putkilokasveista (villeistä)!
8. " " " viljelyskasveista!
9. " " " koristuskasveista (puutarhoissa ja huoneissa)!
10. Selosta jalojen lehtipuitten esiintymistä paikkakunnalla:
 - 1) Kasvipaikka (tarkkaan!), sen laatu (lehto, niitty, metsä j. n. e.)?
 - 2) Maaperän laatu (kosteaa, savinen, kalkkinen y.m.s.)?
 - 3) Puulajin runsaus kasvupaikalla?
 - 4) Puiden paksuus $1\frac{1}{2}$ m. maanpinnasta?
 - 5) Kukkiiko, hedelmöikö puu?

- 6) Onko ennen ollut yleisempi paikkakunnalla?
 7) Onko nuoria taimia, suojellaanko niitä?
11. Merkitse muistiin paikkakunnalla harvinaisten kasvien kasvupaikat!
 12. Merkitse muistiin milloin eri puulajit a) tulevat lehdelle b) alkavat kukkia!
 13. Kerää kansan käyttämiä kasvinimiä!
 14. Tiedustele kasvien parantavia y. m. ominaisuuksia!
 15. Laadi luettelo paikkakunnalla näkemistäsi linnuista!
 16. Laadi luettelo paikkakunnalla näkemistäsi tai kalastajien tuntemista kaloista!
 17. Kerää kansan käyttämiä eläinnimiä!
 18. Merkitse muistiin milloin muuttolinnut saapuvat paikkakunnalle!
 19. Merkitse muistiin eläimiin liittyvät käsitykset, kertomukset, tarut ja taiat!
 20. Selitä kotiväellesi ja naapureille luonnonmuistomerkkien arvoa ja luonnonsuojelusaatetta!
 21. Laita aitauksia kotisi maalla kasvavain harvinaisten puiden ja taimien ympärille!
 22. Ota selvää paikkakunnan kiinteistä muinaisjäänöksistä: hiidenkiukaista, muinaislinnoista, jatulintarhoista, lapinpadoista, tuomarinpiireistä, ryssänuuneista, pakanuudenajan kalmistoista; selosta niiden paikka ja niihin liittyvät tarinat, valokuvaa ne, toimita tieto niistä tutkijoille ja varota paikkakuntalaisia niitä hävittämästä!
 23. Kerää paikkakunnalta löydetyt irtonaiset muinaisesineet, toimita ne museoon, ja säilytä itse ne, jotka eivät valtion kokoelmiin sovellu, ellei seudulla ole vielä paikallismuseota!
 24. Ota selkoa paikkakunnan historiallisista muistoista ja kirjota muistiin niihin liittyvät tarut ja kertomukset!
 25. Ota selkoa kotitalosi entisistä vaiheista!

26. Laadi suvustasi sukutaulu!
27. Ota selkoa paikkakunnan entisistä ja nykyisistä merkkihenkilöistä ja heidän teoistaan!
28. Merkitse muistiin entisiä ja nykyisiä juhlanvietto-tapoja!
29. Selosta entisiä ja nykyisiä hää-, hautaus- ja kinkeri-tapoja!
30. Kuvaile jokapäiväisiin toimiin liittyviä tapoja ja tai-koja!
31. Keräile työkalujen ja niiden osien nimityksiä!
32. Merkitse muistiin entisten ja nykyisten paikkakunta-laisten puumerkkejä!
33. Tiedustele entistä väkijuomain käyttöä, kotipolttoa, salakuljetusta, -polttoa ja -kauppaa, raittiusliikkeen alkuvaiheita y. m. s.!
34. Kysele entisiä kouluoloja ja kirjota kuulemasi muis-tiin!
35. Kerää koulun juhlista y. m. koulun elämästä otettuja valokuvia toverikunnan kokoelmiin!
36. Selosta paikkakunnan lasten- ja nuorisoleikit laului-neen!
37. Kerää muitakin kansanlauluja, lastenloruja, tuutulau-luja, arvotuksia, loitsuja, taikoja ja sananlaskuja!
38. Luettele kotitalosi (kotikyläsi) lehmien, härkien ja he-vosten nimet!
39. Merkitse muistiin paikkakunnalla yleiset ristimänimien eri muodot!
40. Kerää paikkakunnan murteelle ominaiset sanat ja muodot!
41. Valokuvaa kotisi ympäristöineen!
42. " seudun vanhat talot ja torpat!
43. " kaikki pian purettavat vanhat rakennukset!
44. " kotiseutusi merkkirakennukset (kirkon, koulut, seurojen talot y. m. s.)!

45. Valokuvaa paikkakunnan luonnon merkillisyydet ja muistomerkit!
 46. " paikkakunnan muinaisuuden muistot!
" " tarujen taitajat, pelimännit, parantajat ja muut merkkihenkilöt!
 47. " erikoiset juhlatilaisuudet!
 48. " kouluelämän eri puolia!
 49. Selosta kotiseututyösi tuloksia koulussasi, kotipaikkakuntasi edistysseuroissa ja Kotiseutulehdessä!
-

SISÄLTÖ:

Kotiseutu ja kotiseutututkimus.	Siv. 5.
Maan- ja ilmatieteellinen kotiseutututkimus.	" 14.
Kasvitieteellinen kotiseutututkimus.	" 23.
Eläintieteellinen kotiseutututkimus.	" 28.
Kotiseudun luonnon ja sen muistomerkkien suoje- lemisestä.	" 32.
Historiallinen kotiseutututkimus.	" 39.
Kansatieteellinen kotiseutututkimus.	" 56.
Kansanrunoudellinen kotiseutututkimus.	" 66.
Kielitieteellinen kotiseutututkimus.	" 69.
Valokuvauskone kotiseutututkijan toverina.	" 70.
Retkeilyistä.	" 73.
Miten kotiseutututkija käyttää työnsä tuloksia. ..	" 75.
Kotiseutututkimuksen meikäläisistä vaiheista. ...	" 77.
Luettelo tärkeimmistä kotiseutututkimustehtävistä.	" 82.

Nuorison lomakirjasto.

Tärkeä apulainen kotiseutututkimustyöhön:

ONNI OLLILA:

„Nuori Maanmittari“.

Kotiseudun korkeussuhteiden mittaamisessa samoin kuin kaikessa muussa mitaus- ja kartoitustyössä välttämätön opas ei ainoastaan nuorille, mutta myös vanhoillekin, erittäinkin maanviljelijöille. Sarjan ensimmäinen numero.

Hinta ainoastaan 1: 75.

Sarjassa ovat ennen ilmestyneet:

Toisena numerona:

Selma ja K. H. Hällström: Kouluberbario. Ohjeita kasveja keräileville koululaisille. Kuvitettu. Toinen painos. Hinta sid. 1: 50.

Kaikkien kasvienkerääjien käytettävä.

Kolmantena numerona:

Rolf Krogerus: Luonnontieteellisiä kokeita. Opastusta kypsyneemmälle koulunuorisolle. Hinta sid. 1: 50.

**Kustannusosakeyhtiö Kirja
Helsinki.**

